

Møte tirsdag den 15. februar kl. 10

President: J ø r g e n K o s m o

D a g s o r d e n (nr. 46):

1. Utenrikspolitisk redegjørelse av utenriksministeren
2. Innstilling fra utenrikskomiteen om forslag fra stortingsrepresentant Åslaug Haga om å ta initiativ for å sikre at prosessene knyttet til WTO-forhandlingene blir mer åpne og demokratiske (Innst. S. nr. 91 (2004-2005), jf. Dokument nr. 8:11 (2004-2005))
3. Innstilling fra utenrikskomiteen om årsrapport fra Stortingets delegasjon til Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europas parlamentarikerforsamling (OSSE PA) for 2003 (Innst. S. nr. 92 (2004-2005), jf. Dokument nr. 19 (2004-2005))
4. Innstilling fra utenrikskomiteen om årsrapport fra Stortingets delegasjon til NATO-parlamentarikerforsamlingen for 2003 (Innst. S. nr. 104 (2004-2005), jf. Dokument nr. 20 (2004-2005))
5. Innstilling fra utenrikskomiteen om samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Libanon og en tilknyttet landbruksavtale mellom Libanon og Norge, begge av 24. juni 2004 (Innst. S. nr. 105 (2004-2005), jf. St.prp. nr. 29 (2004-2005))
6. Interpellasjon fra representanten Åslaug Haga til utenriksministeren:

«Gjennom internasjonale avtaler og konvensjoner har Norge rettigheter og forvaltningsansvar over et hav- og sokkelområde som er mer enn seks ganger større enn Fastlands-Norge. Norge er Europas største havstat. Nordområdene rommer enorme ressurser som vil være en av bunnplankene i Norges framtidige økonomi. Nordområdene er også av stor strategisk betydning. Samtidig mangler det en helhetlig politisk tilnærming til nordområdene. Nordområdeutvalget sin innstilling fra 2003 har ennå ikke materialisert seg i en melding til Stortinget, og det kan bli vanskelig å få behandlet saken i vårsesjonen. Det er et akutt behov for en mer helhetlig politikk på området, og det haster med å komme videre i dette arbeidet.

Hvilke strategier er det Regjeringen vil basere seg på i sin nordområdepolitikk?»
7. Innstilling fra finanskomiteen om forslag fra stortingsrepresentant Jan Simonsen om å tilpasse norske importkvoter av øl, vin og brennevin til EUs kvotesystem (Innst. S. nr. 101 (2004-2005), jf. Dokument nr. 8:24 (2004-2005))
8. Referat

*Minnetale over tidligere statsminister og
stortingsrepresentant Per Borten*

Presidenten: Ærede medrepresentanter!

Tidligere statsminister og stortingsrepresentant Per Borten døde 20. januar, 91 år gammel.

Med Per Bortens bortgang har vi mistet en av de betydeligste politiske ledere i norsk etterkrigstid. Med sitt sterke engasjement og en kraftfull politisk stemme har han gjennom flere generasjoner framstått som en høvdingsskikkelse i norsk samfunnsliv. Helt til det siste deltok han i den offentlige debatten, og han beholdt en framtreddende plass på vår politiske arena også i de nærmere 30 årene som har gått etter at han sluttet som aktiv rikspolitiker. Per Borten ble en politisk institusjon. Mange så ham som selve inkarnasjonen av den norske folkesjelen – det er et bilde jeg tror han selv ville satt pris på.

Borten ble født 3. april 1913 i Flå i Sør-Trøndelag. Han avsluttet utdanning ved Norges Landbrukshøgskole i 1939 og fikk stilling som herredsaagronom i Nord-Østerdal. Fra 1941 var han forsyningsinspektør og fylkesagronom i tekniske fag i Sør-Trøndelag. Han ble valgt til ordfører i Flå kommune i 1946 og til formann i fylkestinget i Sør-Trøndelag i 1948.

Borten var valgt som medlem av Stortinget fra høsten 1949 til han takket nei til gjenvalg ved stortingsvalget 1977. I åtte av disse årene var han president i Odelstinget. Både som representant og som medlem av Stortingets presidentskap var Per Borten opptatt av den posisjon Stortinget skulle ha som vår første og fremste statsmakt. Et vitalt og levende folkestyre med kort avstand mellom velgerne og de valgte var en av hans hjertesaker. Han var alltid opptatt av de konsekvenser et politisk vedtak hadde for det enkelte menneske, og mange var det også som kom til ham med saker som han tok opp.

Borten var i sin lange politiske karriere en samfunnsbygger, og han satte sterke spor etter seg i det norske samfunn. Han var statsminister fra 1965 til 1971. I denne perioden ble et av våre viktigste velferdstiltak, nemlig folketrygden, gjennomført. Han var bl.a. også meget engasjert i arbeidet med offentlighetsloven. Han utfordret etablerte maktstrukturer ved å sette fokus på åpenhet og ytringsfrihet. Han var en god medhjelper for å få innført statsstøtte til dagspressen ut fra en overbevisning om hvor viktig en fri meningsdannelse og differensiert dagspresse er for demokratiet. Han var svært tidlig ute og advarte mot ulovlig overvåking.

Borten var meget opptatt av innsatsen til krigsseilerne og fikk rettet opp den uretten som var begått mot disse i Nortraship. Han var drivkraften da Senterpartiet i sin tid foreslo å opprette en trygdedomstol, som senere ble virkeliggjort i det som i dag heter trygderetten.

Per Borten var rotfestet i bondeyrket og i bygdekulturen. Samtidig var han tidlig opptatt av globale spørsmål og miljøvern. Miljø- og ressursproblemer ble en hovedsak for ham, og det er mye hans fortjeneste at disse problemene ble bevisstgjort i vårt politiske miljø. Hans regjering oppnevnte Haugeland-utvalget, som igjen førte til opprettelsen av Miljøverndepartementet.

Borten arbeidet ivrig for et tettere nordisk samarbeid. Både som aktiv politiker og senere har han vært sentral i striden om norsk medlemskap i EU.

Borten var leder i Senterpartiet fra 1955 til 1967 og betydde svært mye for moderniseringen av partiet. Det var i

hans periode partiet skiftet navn fra Bondepartiet til Senterpartiet.

Per Bortens fremste kjennetegn som politiker var hans uhøytidelige, folkelige stil og hans evne til å se tilværelsen fra ståstedet til folk flest. Traust og jordnær – med en underfundig humoristisk sans – fikk han folk i tale. Slik vant han tillit langt utover sitt eget partis rekker. Som person var han åpen og søkende, samtidig som han understreket viktigheten av å holde fast ved politiske linjer og politiske prinsipper. Han var løsningsorientert, og hans evne til å være brobygger var viktig for den sentrale posisjon han fikk. Han satte seg fort i respekt som en dyktig politisk håndverker, med et praktisk grep på tingene og med en sjelden evne til å gripe fatt i de politiske poengene i en sak. Stortinget lyttet når Per Borten hadde ordet. Mange av hans ord og uttrykk er også blitt en del av vårt felles politiske vokabular.

Når Per Borten nå er gått bort, føler vi at et kapittel i norsk politisk historie avsluttes. Det er vemodig for langt flere enn de som kjente ham personlig. Samtidig er vi takknemlige for den store innsats han gjorde for samfunnet, og for at vi så lenge fikk nyte godt av hans innsikt og erfaring i demokratiets tjeneste.

Vi minnes Per Borten i dyp respekt og lyser fred over hans minne.

Representantene påhørte stående presidentens minnetale.

Presidenten: Fra Stortingets delegasjon til EFTA-parlamentarikerkomiteene og Den felles EØS-parlamentarikerkomiteen foreligger søknad om permisjon, undertegnet av delegasjonens leder, stortingsrepresentant Morten Høglund. Søknaden gjelder permisjon i tiden fra og med 16. februar til og med 18. februar for representantene Vidar Bjørnstad, Julie Christiansen og Gunn Karin Gjøl for å delta i EFTA-parlamentarikerkomiteens reise til Ankara.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet.

1. Søknaden behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:
For Akershus fylke: Sverre Myrli og Mette Korsrud
For Sør-Trøndelag fylke: Ola Røtvei
3. Mette Korsrud innvelges i Lagtinget for den tid hun møter for representanten Julie Christiansen

Ad endring i ukeprogrammet

Presidenten: Under henvisning til § 26 fjerde ledd i forretningsordenen vil presidenten foreslå at ukeprogrammet endres slik at Lagtingets møte settes før Stortingets møte torsdag i inneværende uke.

– Dette anses vedtatt.

Valg av settepresident

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det velges en settepresident for Stortingets møter i inneværende uke – og anser det som vedtatt.

Presidenten vil foreslå Kjell Engebretsen. – Andre forslag foreligger ikke, og Kjell Engebretsen anses enstemmig valgt som settepresident for Stortingets møter i inneværende uke.

U t e n r i k s m i n i s t e r J a n P e t e r s e n
overbrakte 2 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten: Representanten Sigvald Oppebøen Hansen vil framsette et privat forslag.

Sigvald Oppebøen Hansen (A) [10:10:02]: Eg tillèt meg på vegner av representanten Trond Giske og meg sjølv å fremje eit forslag om dispensasjon for bingolokale frå lov om vern mot tobakksskadar.

Presidenten: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

S a k n r . 1

Utenrikspolitisk redegjørelse av utenriksministeren

Utenriksminister Jan Petersen [10:10:41]: I 1905 inntok Norge en selvstendig plass i det internasjonale samfunnet. Et ønske om full uavhengighet som hadde meldt seg med stadig større styrke i det norske folk, var blitt en realitet.

2005 er et utenrikspolitisk markeringsår. Norsk utenrikstjeneste er 100 år, og Norges offisielle forbindelser til mange sentrale samarbeidsland er 100 år. Derfor er vi allerede i gang med et omfattende utenlandsprogram, som har tre overskrifter: Vi skal synliggjøre Norge som en moderne kultur- og kunnskapsnasjon, vi skal fremheve landets forvaltning av naturressursene, og vi skal vise Norges rolle internasjonalt innen fred og utvikling.

Dette markeringsprogrammet i utlandet i 2005 illustrerer arbeidet med å styrke Norges omdømme internasjonalt. Dette er en viktig del av utenrikstjenestens rolle i dag. En kan trenge å modernisere «Norgesbildene», eller i hvert fall å nyansere dem.

Jeg er ikke i tvil om at et synlig Norge, med et godt omdømme internasjonalt, er av avgjørende betydning både for norsk næringsliv, for kulturlivets samarbeid med utlandet og for fremme av norske politiske synspunkter. Synlighet gir gjennomslagskraft.

Utviklingen og erfaringene siden 1905 har vist at i møte med de mange felles og grenseoverskridende utfordringer strekker ikke nasjonal myndighet til. Nasjonalt styre må utfylles av – ja er i dag helt avhengig av – et forpliktende internasjonalt samarbeid. Dette gjelder både i arbeidet for fred og sikkerhet, et bærekraftig miljø og i kampen mot fattigdom, sykdom og sult. Her må alle nasjoner bidra, innenfor – og utover – sine egne grenser.

I løpet av disse 100 år har visse grunnleggende verdier og interesser vokst frem i norsk utenrikspolitikk. Særlig gjelder dette

- vårt arbeid for trygghet, sikkerhet og fred, både i vårt nærrområde og i et globalt perspektiv
- arbeidet for fremme av demokrati og menneskerettigheter i andre land og vårt mål om å bekjempe fattigdom
- innsatsen for å skape gode, forutsigbare økonomiske rammevilkår til beste for norske næringsinteresser
- og de konsulære oppgaver knyttet til å bistå norske interesser og nordmenn i utlandet

Flodbølgekatastrofen i Sørøst-Asia 2. juledag i fjor rystet en hel verden og understreket på nytt hvor sårbare vi er overfor naturens krefter. Ingen av oss forble uberørt av katastrofen. Selv besøkte jeg noen av de hardest rammede områdene i Indonesia, Thailand og Sri Lanka. Det gjorde et uutslettelig inntrykk å se de menneskelige lidelsene og de enorme ødeleggelsene med egne øyne.

Mange har bidratt i hjelpearbeidet på forskjellig vis. Alle har gjort en innsats det står stor respekt av.

Jeg vil gjerne rette en varm takk til alle som har stått på for å hjelpe pårørende, skadde og alle andre som trengte assistanse og støtte. Det gjelder en lang rekke enkeltpersoner, hjelpeorganisasjoner, helsepersonell, representanter for Kirken, politiet og mange andre, også ansatte i utenriktjenesten. De gjorde alle sitt ytterste, i en kritisk og krevende situasjon.

Statsministeren gav i sin redegjørelse for Stortinget 10. januar en foreløpig gjennomgang av myndighetenes håndtering av flodbølgekatastrofen. Nå arbeider et regjeringsoppnevnt utvalg med å evaluere dette.

Jeg har selv innledet en hurtig, intern gjennomgang av utenriktjenestens håndtering. Jeg vil derfor ikke gå nærmere inn på disse spørsmålene nå, men vise til at for umiddelbart å styrke beredskapen har vi iverksatt tiltak. For det første etableres to kriseteam som på skift skal være i beredskap for å kunne reise ut til et kriseområde på meget kort varsel. For det andre er det gjennomført en oppgradering av de virkemidler vi har til disposisjon. Det omfatter bl.a. departementets eget krisesenter.

Respekt for menneskerettigheter, demokrati og rettsstatsprinsipper utgjør fundamentet i det norske samfunnet. Disse verdier er også viktige forutsetninger for den økonomiske veksten og velferden som vårt samfunn er kjennetegnet av.

Også internasjonalt har vi erfart at demokrati er den beste garanti for trygghet, fred og stabilitet. Fremme av demokrati og respekt for menneskerettigheter er derfor mål for norsk utenrikspolitikk. Vi ønsker å engasjere oss der demokratiet undertrykkes og har dårlige kår. Dette er viktige bidrag til internasjonal sikkerhet og fred.

Selv om utfordringene fortsatt er betydelige, er det gledelig å registrere at stadig flere land går i en demokratisk retning.

De nylig avholdte valgene i Irak, Afghanistan, Ukraina og Det palestinske området har alle bidratt til fremgang for demokratiet. Landene har tatt steg i demokratisk retning. Det er en svært positiv utvikling som vi ønsker å støtte aktivt. Vi håper at valgene også vil tjene som eksempler for andre land.

I Irak var valget først og fremst en seier for velgerne som trosset terror og voldsbruk. Det viste at folkeviljen ikke hadde latt seg knekke av tiår med undertrykking. Det viste en genuin vilje til å bringe den demokratiske utviklingen videre.

Valgdeltakelsen på 58 pst. på landsbasis ble høyere enn hva mange hadde fryktet, men oppslutningen var svært lav i enkelte sunni-dominerte områder. Noe av dette skyldtes redselen for å bli rammet av terror, og noe skyldtes et ønske om ikke å delta i valget. Det kan ikke gi dem som avstod, noe veto mot den videre politiske prosessen. For å styrke styrets legitimitet og landets stabilitet er det imidlertid viktig at også sunni-muslimene tar del. Valgets vinnere, dvs. det sjia-muslimske flertallet og de kurdiske partiene, må sørge for at alle etniske og religiøse grupper trekkes med i den videre utviklingen. Så langt ser det ut til at det finnes en vilje til det. Samtidig er det positivt at enkelte representanter for grupper som boikottet valget, har uttrykt ønske om å samarbeide med myndighetene om utarbeidelsen av landets nye grunnlov.

Valget viser også at det var riktig tidlig å fokusere på det som kunne bringe Irak videre og tilbake til fullt irakisk styre. Det har vært viktig ikke å la volden avspore dette arbeidet. Norge har derfor konsekvent sluttet opp om den politiske prosessen i Irak, slik denne er vedtatt av FNs sikkerhetsråd. Dette redegjorde jeg for i Stortinget 23. november i fjor. Gjennom FN bidrog vi også økonomisk til avviklingen av valget.

Irak får nå en legitimt valgt, midlertidig nasjonalforsamling og har dermed tatt et langt skritt mot reelt folkestyre. Norge har satt av midler til gjenoppbygging og bidrar gjennom NATO til å trene irakiske sikkerhetsstyrker. Men som utenrikskomiteens leder, representanten Thorbjørn Jagland, pekte på i et spørsmål i spørretimen for to uker siden, er det også viktig med en vedvarende innsats for å bygge opp sivile institusjoner og organisasjoner i Irak. Jeg er helt enig med Jagland i at denne formen for demokratibygging trenger vår støtte, og det vil derfor være naturlig å vurdere dette når en ny irakisk regjering er på plass og måtte be om det.

Vi ser frem til et fortsatt godt samarbeid med irakiske myndigheter. Ikke minst gjelder dette petroleumssektoren, der vi er i ferd med å innlede et samarbeid om flere prosjekter. Vi må også gjøre vårt for å bidra til å skape grunnlag for økonomisk vekst i Irak.

Også valget i Afghanistan var en bekreftelse på folkets vilje til demokratisk utvikling. Relativt høy velgeroppslutning, ikke minst blant kvinnene, vitner om dette. Fra norsk side bidrog vi ikke bare til sikkerheten i landet, men også økonomisk til valgene via FN, og vi vil følge opp med mer støtte til parlamentsvalget som planlegges til våren. Støtten til den afghanske menneskerettighetskommissjonen vil også bli videreført.

Valgene i Ukraina viste betydningen av et sterkt folkelig engasjement, noe som resulterte i president Jusjtsjenkos valgseier 26. desember. Landet tok et klart valg for demokrati og mot korrupsjon og fåmannsstyre. Det er nå en viktig oppgave å styrke Ukrainas samarbeid med de europeiske og transatlantiske institusjonene. Vi må også

her støtte det sivile samfunn og media i landet. Norge styrker derfor betydelig samarbeidet med Ukraina innenfor demokratibyggning.

Presidentvalget i Det palestinske området var en solid bekreftelse på folkets vilje til å bygge et samfunn basert på demokratiske verdier. Dette vil etter alt å dømme bli bekreftet også ved parlamentsvalget til sommeren.

President Abbas har helt siden sin valgseier vist vilje og evne til å gå nye veier for å få startet en ny prosess henimot fred. La oss derfor håpe at møtet i Sharm el Sheikh virkelig innvarslet et vendepunkt. Deres løfte om gjensidig stans i voldsbruken kan være innledningen på et nytt kapittel der fokus igjen rettes mot en palestinsk stat som lever fredelig sammen med Israel. Det er, som vi alle vet, ikke første gang partene har lovet å innstille voldsaksjonene, og vi har blitt skuffet mange ganger.

Denne gang støttes imidlertid forståelsen på sikkerhetsområdet også av en konkret mulighet til full israelsk tilbaketrekning og evakuering av de jødiske bosetningene fra Gaza i løpet av 2005. Det er gledelig at partene ble enige om å samordne denne tilbaketrekningen. Dette er en forutsetning for at denne operasjonen blir vellykket.

Det er viktig at det internasjonale samfunn nå holder fast ved at tilbaketrekningen skjer i tråd med det såkalte Veikart for fred og visjonen om en tostatsløsning. Bare et samlet og målrettet arbeid fra den såkalte Kvartettens side, dvs. FN, EU, USA og Russland, vil kunne gi kraft og legitimitet til det fortsatte fredsarbeid.

Fra vår side står vi klar til å bidra til å utnytte de nye muligheter som er oppstått til å gjenoppta iverksettelsen av Veikartet og etter hvert fredsforhandlingene. Velfungerende palestinske myndigheter vil være viktig for å få i stand en levedyktig tostatsløsning. Vi vil derfor fortsette vårt omfattende bidrag til de palestinske reformbestrebelsene. Giverlandsgruppen AHLIC, som Norge leder, vil stå sentralt i dette arbeidet.

Fokus på demokratiutvikling som del av utenriks- og utviklingspolitikken betyr også å fremme godt styresett, åpenhet og kamp mot korrupsjon.

Vi gjennomfører menneskerettighetsdialoger med Kina, Indonesia og Vietnam. Denne form for politiske kontakter er en konkret og konstruktiv form for menneskerettighetsarbeid som vi har stor tro på.

Burma er dessverre et eksempel på at det fortsatt vil være behov for betydelig innsats for å fremme en demokratisk utvikling. Det er fortsatt uklart hvilke konsekvenser høstens utskiftninger i regimet vil få. Gjennom FN og andre kanaler arbeider vi for å støtte demokratiske krefter i Burma. Aung San Suu Kyi og de demokratiske krefter må gis anledning til å delta i den politiske prosessen. Norge har i en årrekke støttet det burmesiske eksilmiljøet og bidratt til å styrke det sivile samfunn. Vi arbeider også for å oppmuntre land i regionen til å fremme politiske reformer i Burma gjennom sine kanaler.

Det har imidlertid vist seg at verken sanksjonslinjen eller engasjementslinjen har bidratt til endringer i regimets politikk. Vi må derfor løpende vurdere hvilke virkemidler som er mest egnet for å støtte en demokratisk ut-

vikling i landet. Tiltak for å fremme dialog vil i så måte være sentrale.

En annen bærebjelke i norsk utenrikspolitikk er internasjonalt forpliktende samarbeid innen rammen av FN, som i år markerer sitt 60-årsjubileum. FNs generalsekretær, Kofi Annan, har i jubileumsåret tatt særlige initiativ til å styrke organisasjonen. Dette vil også gi verdenssamfunnet anledning til å bekrefte sin oppslutning om FN og FN-pakten.

Et høynivåpanel nedsatt av generalsekretæren la nylig frem forslag til hvordan vi bedre kan møte trusler mot internasjonal fred og sikkerhet. Panelet konkluderer med at verden står overfor en rekke ulike trusler og utfordringer som ikke noe land kan håndtere alene, det være seg bekjempelse av fattigdom og sykdom, klimaendringer og miljøtrusler, forebygging og løsning av interne konflikter, bekjempelse av terrorisme og internasjonal, organisert kriminalitet. Panelet viser hvordan truslene henger sammen, og hvordan de må møtes gjennom felles tiltak på bred front.

FNs generalforsamling vil senere i år drøfte forslagene fra høynivåpanelet sammen med en nylig fremlagt rapport om hva som må til for å nå tusenårsmålene om fattigdomsbekjempelse innen 2015.

Våre holdninger til høynivåpanelets forslag kan sammenfattes i fem punkter:

- For det første legger vi fra norsk side stor vekt på at reformforslagene følges opp gjennom konkrete tiltak.
- For det andre må vi styrke Sikkerhetsrådets troverdighet, autoritet og handlekraft. Det er nå en anledning til å se med friske øyne på rådets sammensetning. En bedre balanse mellom regionene vil kunne oppnås gjennom en utvidelse av medlemskretsen både når det gjelder faste og valgte medlemmer. Vår holdning er at små land fortsatt må ha muligheter til å gjøre seg gjeldende i Sikkerhetsrådet, og rådet må ha en sammensetning som tar hensyn til de land som bidrar mye til FNs målsettinger for fred, sikkerhet og utviklingsbistand. Dette er også panelets anbefaling. Det er imidlertid viktig at ikke diskusjonen om rådets sammensetning får overskygge de mange andre utfordringer og anbefalinger.
- Blant disse – og som mitt tredje punkt – støtter vi høynivåpanelets forslag om å styrke FNs innsats for fredelig konfliktløsning og statsbygging. Forslaget om å styrke FNs kapasitet til å drive fredsbygging i videste forstand er positivt. Dette omfatter også tiltak for å forebygge konflikter, støtte til svake stater og å bistå land i overgangen fra krig til fred. Norge har gjennom mange år tatt til orde for en integrert tilnærming, dvs. at politiske tiltak, sikkerhet, humanitære bidrag og utviklingsbistand ses i sammenheng.
- Og – for det fjerde – Norge slutter seg til panelets understrekning av at verdenssamfunnet ikke kan la være å handle når et lands myndigheter unnlater å beskytte sin egen befolkning. Erfaringene fra Rwanda og Srebrenica viser hvor nødvendig det er å skape større internasjonal enighet om behovet for felles handling. Blant annet må det legges vekt på å gripe

inn tidlig nok, før behovet for militære tiltak melder seg.

- For det femte, Norge er enig i panelets forslag om universelt medlemskap i FNs menneskerettighetskommisjon. Dette vil bidra til økt legitimitet for kommisjonen, ved at det politiske fokus dreies fra hvem som er medlemmer, og mot de spørsmål kommisjonen arbeider med.

Vi har med andre ord nå en enestående mulighet til å reformere og modernisere FN for at organisasjonen skal møte utfordringene i et nytt århundre. Hovedmålet er at vi i fellesskap skal kunne redusere både nye og gamle trusler mot vår felles sikkerhet og forsterke innsatsen for å nå tusenårsmålene.

Det er FNs høynivåmøte i september som må legge grunnlaget for de endringer som er nødvendige. Alternativet vil være en svekket verdensorganisasjon og en mer uforutsigbar og utrygg verden for oss alle.

Når det gjelder FNs fredsbevarende rolle, står vi overfor spesielt store utfordringer i Afrika. Norge har stått i første rekke i arbeidet for en fredelig løsning på den langvarige konflikten i Sudan. Vi forventer at FNs sikkerhetsråd om kort tid vedtar en resolusjon om etablering av en fredsstøttende operasjon til Sudan for å bistå den nye regjeringen med gjennomføringen av fredsavtalen som ble undertegnet i Nairobi 9. januar i år. Operasjonen vil få et sammensatt mandat. FN skal både overvåke våpenhvilen og kanalisere og koordinere humanitær assistanse og mer langsiktig utviklingsbistand til Sudan.

For å overvåke våpenhvilen planlegger FN en kombinasjon av militære observatører og sivilt politi og en militær beskyttelsestyrke og hjelpetropper, totalt i overkant av 10 000 personer. Norge vil bidra til at dette blir en vellykket operasjon. I tillegg til å støtte de humanitære og utviklingsrettede programmene har Regjeringen besluttet å stille til rådighet stabsoffiserer, militære observatører og en sanitetsenhet til den militære delen av operasjonen. Totalt sett vil vårt militære bidrag utgjøre 30 personer. Det er også til vurdering om vi skal bidra med et mindre antall politirådgivere til operasjonen. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med forslag til bidrag og tilleggsfinansiering, slik at vi kan opprettholde bidraget over tid på minst tilsvarende nivå.

Norge vil arrangere en giverlandskonferanse for Sudan, forhåpentligvis i løpet av april i år. En fredelig utvikling i hele Sudan vil være viktig for at det internasjonale samfunn stiller med betydelige midler til gjenoppbyggingen av landet.

Det er også en stor oppgave for det internasjonale samfunn å bidra til å redusere de menneskelige lidelsene i Darfur-regionen. Jeg ser med stort alvor på de grove overgrep i Darfur som dokumenteres i rapporten fra FNs granskingskommisjon. Sikkerhetsrådet vil behandle rapporten i slutten av februar og ta stilling til den videre håndtering. Fra norsk side vil vi ta til orde for at rapporten oversendes til Den internasjonale straffedomstolen i Haag for videre oppfølging.

Fredsavtalen som ble forhandlet frem i Naivasha, åpner for en politisk løsning også i Darfur. Avtalen vil endre

sammensetningen av regjeringen i Khartoum, og den legger grunnlaget for et nytt politisk system som vil gjelde for hele Sudan.

Vi må forhindre at Darfur-konflikten truer fredsavtalen. Fra norsk side bidrog vi til å få partene i Darfur til å møtes ved forhandlingsbordet, og vi vil fortsatt yte betydelig støtte til Den afrikanske unions overvåkingsoperasjon i Darfur.

Norge har også engasjert seg i andre afrikanske konflikter. Vi har løpende kontakt med partene i Etiopia og Eritrea om den fastlåste konflikten der, og norske militære observatører deltar i FN-operasjonen som overvåker grensen mellom de to landene.

Vi forsøker å bidra til kontakt mellom Ugandas regjering og opprørsbevegelsen i Nord-Uganda med sikte på at den tragiske konflikten i denne regionen kan bringes til opphør.

Det er imidlertid viktig at afrikanske land selv tar ansvar for å skape et mer fredelig og stabilt kontinent. Det er gledelig å notere at viljen er mer tydelig til stede nå, noe jeg erfarte da jeg i november i fjor møtte lederen for Den afrikanske union. Den afrikanske union har nå etablert et eget freds- og sikkerhetsråd etter mønster fra FN, og organisasjonen samarbeider nært med FN om en byrde- og ansvarsfordeling.

Jeg ønsker å styrke vårt samarbeid med Den afrikanske union. Vi vil derfor om kort tid inngå en rammeavtale med AU for økt langsiktig støtte innen kapasitetsbygging for fred og sikkerhet. Hovedmålet er å støtte de afrikanske landene til selv å ta mer ansvar for å løse egne konflikter.

Det er derfor positivt at styrkebidragene til fredsbevarende operasjoner i Afrika i økende grad kommer fra afrikanske land selv. Et eksempel er samarbeidet med afrikanske organisasjoner om fredsbevaring, det såkalte Training for Peace in Southern Africa. Dette er et svært vellykket program, som nå blir utvidet til Vest-Afrika. Vi ønsker også å bidra til styrket regionalt samarbeid for å hindre illegal spredning av håndvåpen.

Norge støtter FNs høynivåpanel også i forslaget om et bedre rammeverk for felles innsats mot internasjonal terrorisme som også må omfatte politisamarbeid, etterretningssamarbeid og skjerpet kontroll med finanstransaksjoner.

De tragiske terrorhandlingene i New York, Bali, Madrid og Beslan viser at vi står overfor en global trussel. Det er ingen lettvinte løsninger i kampen mot internasjonal terrorisme. For å lykkes i å bekjempe terroristnettverkene kreves et sterkt og langsiktig internasjonalt samarbeid hvor FN må ha en sentral rolle. Det er også helt avgjørende at regionale organisasjoner som EU og NATO deltar aktivt i å bekjempe terroristnettverkene.

Vi er også enige med FNs høynivåpanel om behovet for å styrke det internasjonale samarbeidet for å hindre spredning og bruk av masseødeleggelsesvåpen. Avtalen om ikke-spredning av kjernevåpen er et av de viktigste internasjonale instrumentene i dette arbeidet. Vi har tatt initiativ til at tilsynskonferansen i mai i år skal få et resultat som bidrar til å styrke avtalens bestemmelser. Dette vil bli drøftet på et forberedende møte i Oslo i mars.

Irans kjernefysiske programmer er en hovedutfordring for det internasjonale samfunn når det gjelder ikke-spredning. Gjennom sin tilslutning til NPT-avtalen har Iran forpliktet seg til ikke å skaffe seg kjernevåpen. Den siste tidens usikkerhet omkring landets intensjoner er derfor alvorlig.

Positivt er det imidlertid at Iran har kommet til enighet med Det internasjonale atomenergibyrået om å suspendere anrikningsprogrammer for uran og gi fullt innsyn i sitt atomprogram. EU hadde en positiv rolle i dette arbeidet. Denne stansen i anrikningen må imidlertid bli varig, og Iran må oppfylle sine løfter om fullt innsyn. Vi må være tydelige i vårt krav om at Iran ikke skal anskaffe kjernevåpen. Det er viktig at det internasjonale samfunn i fellesskap finner en politisk løsning på Iran-spørsmålet. Enighet mellom USA og Europa vil styrke mulighetene for en slik løsning.

Nord-Koreas uttalelser om at landet er i besittelse av kjernevåpen og ikke lenger vil delta i nye forhandlingsrunder om disse spørsmålene, er sterkt beklagelige. Nord-Koreas holdning utgjør en reell fare og en betydelig utfordring for det internasjonale arbeidet med å hindre spredning av masseødeleggelsesvåpen. Det er nå viktig å få gjenopptatt sekspartsforhandlingene for å finne en politisk løsning.

NATO har sikret fred og demokrati i Europa. Vårt NATO-medlemskap utgjør en grunnplanke i vår utenriks- og sikkerhetspolitikk. Den raske utvidelsen av NATO har knyttet stadig flere land til det verdifelleskap som alliansen bygger på. Gjennom sine fredsbevarende operasjoner har NATO bidratt til å trygge freden og støtte demokratiske krefter på Balkan og i Afghanistan.

USA og Europa har tradisjonelt stått sammen i å ta ansvar for å løse internasjonale konflikter og håndtere humanitære katastrofer. Vilje til et sterkere transatlantisk samarbeid kom til uttrykk da jeg møtte mine allierte kolleger i Brussel i forrige uke. Møtet viste at det nå er reell vilje til å gå inn i en mer aktiv dialog mellom USA og Europa.

Jeg forventer at NATO-toppmøtet i neste uke vil bekræfte denne viljen. Det er kun gjennom et sterkere transatlantisk samarbeid at vi kan møte dagens sikkerhetstrusler. Også på amerikansk side erkjennes dette. Bare i fellesskap kan vi bidra til varig fred og stabilitet i Afghanistan, Midtøsten og Irak.

I et slikt fellesskap må USA være villig til å lytte til europeiske synspunkter i spørsmål som berører oss alle. Men et styrket transatlantisk samarbeid hviler ikke bare på USA. Også Europa må vise vilje. Gledelig er det derfor at sentrale europeiske land nå understreker betydningen av et tettere samarbeid med USA, for det ser vi klare tegn til. Samtidig ser vi tegn på at dialogen mellom USA og Europa om sikkerhetspolitiske spørsmål ikke bare vil finne sted innenfor NATO.

Sentrale europeiske land som Frankrike og Tyskland ønsker å styrke den direkte dialogen med USA om utenriks- og sikkerhetspolitiske spørsmål, og de ser for seg en mer selvstendig rolle for EU. Uttalelsen fra den tyske forbundskansler Schröder i helgen om at NATO ikke lenger

er det primære forum hvor de transatlantiske partnere drøfter og koordinerer sine strategier, reiser spørsmål og vekker bekymring. Tyskland har tradisjonelt vært atlantisk orientert. Her stilles det spørsmål ved NATOs rolle. NATO er grunnleggende i vår utenrikspolitiske orientering.

En utvikling der kjernen i den transatlantiske dialog finner sted direkte mellom EU og USA, vil stille Norge overfor betydelige utfordringer. Vi kan risikere å bli ytterligere marginalisert. Samtidig er det viktig nå å bygge videre på den tydelige viljen som er til stede, både i Europa og i USA, til å styrke dialogen og samarbeidet innenfor NATO.

Afghanistan er et konkret eksempel på hvordan man gjennom et sterkt transatlantisk samarbeid kan oppnå resultater. Den internasjonale stabiliseringsstyrken under ledelse av NATO, ISAF, var f.eks. helt avgjørende for den vellykkede gjennomføringen av presidentvalget.

En av hovedutfordringene for Afghanistan er nå, med støtte fra det internasjonale samfunn, å legge til rette for parlamentsvalget senere i år. Sikkerhetssituasjonen vil trolig være spent frem mot valget. NATO må derfor fortsatt bidra til stabilitet og sikkerhet i landet. Det er hovedgrunnen til at ISAF-styrken i løpet av året vil bli gradvis utvidet vest og sørover i Afghanistan.

Norge vil fortsatt bidra betydelig til NATOs operasjon i Afghanistan også utenfor Kabul. I dag deltar vi i et britisk-ledet regionalt stabiliseringslag i Meymaneh i Nord-Afghanistan. Vi er i samtaler med britene med sikte på at Norge senere i år skal kunne overta ledelsen av dette stabiliseringslaget. Dette vil kunne være en naturlig videreføring av vår deltakelse i Nord-Afghanistan og vil bidra til å lette den videre utvidelsen av ISAF.

Selv om mye er oppnådd for å bekjempe terroristorganisasjonen Al Qaida og det tidligere Taliban-regimet, opererer fortsatt deler av nettverket i grenseområdet mot Pakistan. Dette er en trussel både mot president Karzais regjering og mot stabiliseringsoppgaven NATO utfører. Og det er en global trussel. Derfor er også den amerikanskledede operasjonen «Enduring Freedom», OEF, fortsatt nødvendig.

Norge mottok for en tid siden en anmodning fra USA om å stille norske spesialstyrker til denne operasjonen i 2005. Regjeringen legger opp til å besvare anmodningen positivt og tar sikte på å stille et bidrag for en periode på inntil seks måneder. Norges bidrag i OEF vil være en oppfølging av tilsvarende tidligere bidrag. I 2002 og 2003 bidro Norge med spesialstyrker, transport- og jagerfly samt mineryddere. Erfaringene med bidragene var gode, noe som også ligger bak den fornyede henvendelsen fra USA. Etter at NATO overtok ISAF-styrken i 2003, har vi prioritert å bidra til denne. Samtidig er vi nå i en situasjon hvor et norsk bidrag til operasjon «Enduring Freedom» ikke vil gå ut over vår deltakelse i NATOs operasjon.

Norsk deltakelse i OEF vil primært ha som siktemål å bekjempe internasjonal terrorisme og samtidig bidra til å skape den sikkerhet og trygghet i Afghanistan som er en forutsetning for at den NATO-ledede operasjonen ISAF skal kunne fortsette sin utvidelse. Det pågår nå en drøfting

i NATO om bedre samordning av disse to operasjonene i Afghanistan. Samordning vil bli stadig viktigere etter hvert som ISAF utvider sitt ansvarsområde også til sør og øst i Afghanistan der operasjon «Enduring Freedom» pågår. På sikt kan det tenkes at begge operasjonene vil kunne underlegges felles kommando. Dette vil vi støtte fra norsk side.

En annen hovedutfordring er den økende narkotikaproduksjonen, som også rammer våre samfunn. Utviklingen er ødeleggende for den demokratiske prosessen. President Karzai legger imidlertid stor vekt på å bekjempe denne produksjonen. Han vil bare kunne lykkes med hjelp fra det internasjonale samfunn, og det er et særlig behov for å trekke Afghanistans naboland med i dette arbeidet. Det er bakgrunnen for at vi fra norsk side bidrar til samarbeidsprosjekter bl.a. i regi av FN for å bekjempe narkotikatrafikken.

NATO gjør en viktig innsats for å trene irakiske sikkerhetsstyrker, noe også Norge bidrar til. Høyere irakiske offiserer trenes ved NATO-hovedkvarteret i Stavanger, og her vil en ny gruppe kunne starte opplæring i neste måned. Vi er også i dialog med irakiske myndigheter med sikte på å gjennomføre opplæring av irakiske politioffiserer i Norge.

Arbeidet med å styrke den felles europeiske sikkerhets- og forsvarspolitikken fortsetter, i tråd med EUs politiske målsettinger. EU ønsker å ta et større ansvar i internasjonale spørsmål. Dette vil på sikt bidra til en jevnere byrdefordeling mellom Europa og USA. En slik utvikling vil vi være tjent med på begge sider av Atlanteren.

I desember tok EU over NATOs militære operasjon i Bosnia-Hercegovina, hvor Norge bidrar. Dette er til nå EUs desidert største militære engasjement. Vi må forvente at en vellykket operasjon vil styrke EUs ønske om å videreutvikle forsvars- og sikkerhetspolitikken ytterligere.

Andre viktige beslutninger som EU har fattet på det forsvars- og sikkerhetspolitiske området, er etableringen av innsatsstyrker og et tettere forsvarsmateriellsamarbeid. Etableringen av innsatsstyrker er viktig for EUs evne til å støtte FNs krisehåndteringsoperasjoner. Jeg har stor tro på at utviklingen av denne typen militære styrker vil gjøre det lettere for FN å gripe tidlig inn i regionale konflikter.

Arbeidet med å opprette en nordisk innsatsstyrke går som planlagt. Som tidligere meddelt Stortinget er vi nå i ferd med å ferdigstille avtalegrunnlaget med Sverige og Finland for etableringen av denne styrken. Vi er dessuten i ferd med å foreta en brevveksling med EU som klargjør forutsetningene for norsk deltakelse.

Det europeiske forsvarsmateriellsamarbeidet er nylig blitt en del av EU. Vi vil om kort tid inngå en samarbeidsavtale med Det europeiske forsvarsbyrå, EDA. Samarbeidet med EDA vil være et viktig element i vår dialog med EU om forsvarspolitiske spørsmål. Avtalen innebærer regelmessige konsultasjoner og åpner samtidig for norsk deltakelse i EDAs prosjekter og programmer.

Vi er også i dialog med EU om et styrket samarbeid om sivil krisehåndtering. Dette gjelder også EUs planer om å etablere en egen styrke for sivil krisehåndtering, noe som er blitt ytterligere aktualisert etter flomkatastrofen i Sør-

øst-Asia. Dette er et område vi har erfaring med. Vi har etablert en beredskapsstyrke for sivil krisehåndtering i utlandet med personell fra alle deler av rettskjeden. Denne styrken – eller «Styrkebrønnen» – har vi allerede trukket på ved flere anledninger. Personell fra «Styrkebrønnen» er nå i Georgia for å bidra til reformer innen justissektoren.

Selv om Norge har valgt å stå utenfor EU, er et tett og nært samarbeid i Europa av stor viktighet for vår utenrikspolitikk. For Regjeringens aktive europapolitikk er EUs utvikling av sentral betydning.

EU spiller en betydelig rolle for fred, sikkerhet og demokrati i hele Europa. 2004 ble et merkeår. Den 1. mai ble ti nye land opptatt som medlemmer. Fjorårets utvidelse er imidlertid ingen endestasjon. Bulgaria og Romania blir medlemmer fra 2007. EØS vil utvides tilsvarende. Kroatia, Makedonia og Tyrkia har alle søkt om medlemskap. Ukrainas nye president har fastslått at medlemskap er et langsiktig mål.

EUs beslutning om å innlede medlemskapsforhandlinger med Tyrkia er historisk. Muligheten for medlemskap er en sterk drivkraft for demokratiske reformer i landet. Dette innebærer en ny epoke i EUs utvidelsesprosess, men tyrkisk medlemskap ligger likevel langt frem i tid. Det vil få konsekvenser for Norge. Etter hvert vil Tyrkia kunne bli vår partner også i det indre marked, med de muligheter og utfordringer det innebærer.

I juni vedtok EUs stats- og regjeringssjefer en ny forfatningstraktat, som er et viktig skritt for EUs videre utvikling. Forfatningstraktaten innebærer iverksettelse av reformer som åpner for at institusjonene effektivt vil kunne ivareta fellesskapsinteressene også etter de forestående utvidelser. Det vil med andre ord føre til en forenkling og demokratisering av EU.

For Norge, som for resten av Europa, er det positivt at EU gjennom utvidelse og traktatreform styrker sin innsats for stabilitet, demokrati og fredelig utvikling. Men det gir også helt spesielle utfordringer for Norge. Det vil ikke bli lettere å få gjennomslag for norske interesser og synspunkter når EU blir større og får raskere og mer effektive beslutningsprosedyrer. EU-samarbeidet berører Norge i stadig økende grad, samtidig som våre egne muligheter til å påvirke reduseres i takt med at EU-samarbeidet utvides og fordypes. Dette er en viktig erkjennelse, og et tankekors.

EUs strategi for konkurransevne for perioden 2000–2010, Lisoba-strategien, er nå en av de viktigste sakene på EUs dagsorden. Men EU sliter med å nå strategiens mål om et mer konkurransedyktig Europa. Norge står overfor noen av de samme strukturelle utfordringer som EU, og vi deler og støtter målene i strategien. Det er viktig å opprettholde en balanse mellom strategiens mål om økonomisk vekst, et bærekraftig miljø og sosial utjevning. I praksis betyr dette å bevare det beste fra velferdsstaten, samtidig som konkurransevnen bedres og miljømessige hensyn ivaretas.

EUs nye naboskapspolitikk viser viljen til å videreføre og styrke sine kontakter med land som står utenfor fellesskapet. Dette kom særlig til uttrykk under den tilspissede

situasjonen under valgene i Ukraina. EUs rolle var svært viktig for en fredelig løsning og innebar en klar støtte for demokrati og menneskerettigheter.

Vår indre og ytre sikkerhet blir stadig mer sammenvevd. I stadig sterkere grad tar EU i bruk både utenriks- og justispolitiske virkemidler for å møte trusler og utfordringer knyttet til menneskesmugling og annen organisert kriminalitet. Viktige elementer er her partnerskap med tredjeland og samarbeid om demokrati- og velferdsfremmende tiltak i disse landene. For Norge er det en særlig utfordring å sikre at Schengen-relevante problemstillinger fortsatt blir drøftet i fellesorganet, spesielt når sakene stadig oftere får en sektorovergripende karakter og Schengen-relevansen ikke er like entydig definert.

Norge er EUs viktigste fiskeripartner. Det gir oss tyngde. I de siste årene har vi i økende grad hevdet våre rettigheter og vist vilje til å stå fast på disse. Forholdet til EU på fiskeriområdet kompliseres av at EU står overfor en rekke interne utfordringer. Til tross for intern motstand arbeider også EU aktivt for å få kontroll med ressursuttak og overkapasitet i fiskeflåten.

Forvaltningen av våre fiskeressurser bygger på prinsippet om bærekraftig høsting. Fra vår side legger vi stor vekt på sonetilhørighet når ressursene deles mellom flere land. Samarbeidet mellom Norge og EU på fiskerisektoren har gitt betydelige resultater, men det gjenstår også viktige uløste problemer. En viktig sak for øyeblikket er forhandlingene om norsk vårgytende sild. Det er her et stort misforhold mellom den andelen av totalkvoten Norge har hatt de siste år, og den sonetilhørigheten silda har til Norge. I forhandlingene med EU, Island, Færøyene og Russland har vi gjort det klart at vi må ha en større andel av dette fisket.

Regjeringen gir meget høy prioritet til arbeidet med å sikre eksport av fisk og sjømat en stabil og forutsigbar markedsadgang. Vår oppdrettsnæring har i 15 år vært utsatt for anklager og handelspolitiske tiltak på EU-markedet. EU innførte i forrige uke beskyttelsestiltak mot import av oppdrettslaks. Tiltaket rammer i hovedsak Norge og Chile. Saken ble lagt på Europakommisjonens bord i form av en klage fra skotsk og irsk laksenæring for ett år siden. Både statsministeren, fiskeri- og kystministeren og jeg har gjentatte ganger tatt denne alvorlige saken opp med EUs medlemsland og med kommisjonens medlemmer.

Dette er ikke utelukkende en konflikt mellom Norge og EU. Det handler også om styrkeforholdet i EU mellom land med stor foredlingsindustri og land som vil beskytte små råvareprodusenter. Både forbrukere og foredlingsindustri innenfor EU er tapere i denne saken.

Regjeringen har foretatt en grundig vurdering av klagen som ligger til grunn for tiltakene, og mener det ikke er grunnlag for beskyttelsestiltak, og at innføring av slike tiltak vil være i strid med WTO-regelverket. Når tiltakene nå er et faktum, har vi intet annet valg enn å ta saken til WTO. WTO-regelverket er i denne situasjonen vårt viktigste virkemiddel mot vilkårlighet, proteksjonisme og den sterkeste rett.

La meg så kort omtale en konkret sak som Stortingets utenrikskomite tidligere har bedt om nærmere informa-

sjon om. Det gjelder Europakommisjonens handlingsplan om tiltak mot import av ulovlig hogd tømmer. EU arbeider nå med en forordning som forventes vedtatt i løpet av 2005.

Regjeringen deler selvsagt EUs målsetting om å hindre ulovlig hogst og handel med ulovlig avvirket tømmer. Vi har derfor nær kontakt med kommisjonen i arbeidet med gjennomføring av handlingsplanen, bl.a. for å vurdere et nærmere samarbeid der det kan være formålstjenlig. Norge vil også i andre relevante multilaterale fora arbeide aktivt for å motvirke omsetning av ulovlig hogd tømmer. Den internasjonale organisasjonen for tropisk tømmer bør bl.a. gis et styrket mandat til å arbeide med problemstillinger knyttet til ulovlig hogst og sertifiseringsordninger.

Så noen ganske få ord om nordområdene. Regjeringen har tatt initiativ til en bred gjennomgang av utfordringene og mulighetene, og vil om kort tid legge frem en stortingsmelding. Det viktigste budskapet i meldingen vil være at vi ser store og positive muligheter, ikke minst hva angår økonomisk utvikling. Samtidig er det viktig å sikre at denne utviklingen kan skje på en bærekraftig måte.

Det har skjedd en dyptgripende endring i nordområdene siden den kalde krigens dager. Den gang var utviklingen i nord dominert av sikkerhetspolitikk, og vår hovedutfordring var å sikre alliert nærvær i nord. I dag er de sikkerhetspolitiske spørsmål kommet mer i bakgrunnen, og spørsmål knyttet til miljø og ressurser er kommet høyt opp på den politiske dagsordenen. Mens vi under den kalde krigen kunne påregne alliert støtte for vår nordområdepolitikk, kan vi i dag ikke ta det for gitt at våre allierte fullt ut deler våre vurderinger og interesser. Vår utfordring vil være å skape forståelse for, og støtte til, norsk syn og norske vurderinger. Det gjelder ikke minst den viktige avveiningen med hensyn til miljøet og økonomiske hensyn knyttet til utnyttelsen av naturressurser. Spørsmål som går på klimaendringer i Arktis, må vi få satt på den politiske dagsordenen, også hos andre land.

Arktisk Råds klimarapport påviste at klimaendringene i Arktis går raskere og vil få større konsekvenser enn det man tidligere trodde. En ny rapport viser at det er større fare for nedsmelting enn vi tidligere har antatt. Nyere forskning viser dermed at endringene går fortere – og synes å bli større – enn hva vi antok for fire–fem år siden.

Globale utslipp av klimagasser må derfor reduseres drastisk. Norge har med det nye nasjonale kvotesystemet fått på plass et virkemiddelapparat som fanger opp de aller fleste av våre utslipp. Vi står ved våre Kyoto-forpliktelser, men globalt sett er disse langt fra tilstrekkelige. Derfor arbeider vi aktivt med sikte på et mer omfattende klimaregime fra 2012, og vi er beredt til å ta vår del av dette.

Bærekraftig utnyttelse av naturressursene inngår også som en del av de nordområdedialogene som Regjeringen har igangsatt med sentrale land, og hvor fokus er både på sikkerhetspolitiske og på energipolitiske spørsmål. Vi har innledet slike samtaler med Tyskland og USA, og vi vil følge opp overfor land som Frankrike, Storbritannia og Canada. Parallelt med dette vil vi styrke samarbeidet med Russland i nord.

Under mitt besøk i Nordvest-Russland og i Kirkenes for få uker siden noterte jeg stor optimisme og entusiasme på begge sider av grensen. Jeg fikk positive meldinger om sterk økning i samhandelen og næringslivssamarbeidet og en stor tro på de perspektiver utviklingen av gass- og oljeressursene åpner for utviklingen i de nordlige landsdeler. Men jeg møtte også, på begge sider av grensen, en bekymring for at vi politikere ikke klarer å holde tritt med utviklingen og de utfordringene den reiser.

Det bilaterale samarbeidet med Russland utvikler seg positivt og favner over et bredt spekter av samarbeidsområder. Ikke minst er folk til folk-samarbeidet i Barentsregionen en suksess. På ett sentralt område har ikke samarbeidet på norsk og russisk side av grensen svart helt til forventningene, og det gjelder næringslivet. Riktignok har samhandelen økt med over 30 pst. det siste året, og utviklingen går gradvis i riktig retning. Men en nøkkelfaktor for fortsatt fremgang er langsiktige, stabile og kjente rammebetingelser som bare de russiske myndigheter kan sørge for. Fremtidig utnyttelse av olje- og gassforekomster på land og utenfor kysten i Barentshavet vil kunne utløse et stort økonomisk samarbeidspotensial.

Det er også viktig at spørsmål knyttet til miljøhensyn og energiresurser får en mer sentral plass i samarbeidet med russerne, først og fremst bilateralt, men også innenfor rammen av Arktisk Råd og Barentssamarbeidet. Nordområdemeldingen vil foreslå konkrete tiltak som går på utviklingen av det bilaterale samarbeidet og på Barentssamarbeidet og Arktisk Råd.

Vi må også se på de verktøy vi har for samarbeidet i nord. Etter mitt syn fungerer Barentssamarbeidet utmerket på det regionale plan. Her spiller de tre fylkene i nord og Barentssekretariatet en viktig rolle. Det er bygd opp tillit og et imponerende nettverk på tvers av grensen. Det gir et godt grunnlag for mer ambisiøst politisk samarbeid i årene som kommer.

Den mellomstatlige delen av Barentssamarbeidet som nå har fungert i over ti år, kan etter mitt syn trenge en gjennomgang og modernisering. Jeg vil derfor ta et initiativ til å få en uavhengig evaluering av denne delen.

Avgrensningen av kontinentalsokkelen og 200-milssonene i Barentshavet er en sak av stor betydning for begge land. Regjeringen prioriterer arbeidet med å komme frem til en avgrensningsavtale som samlet sett ivaretar begge parters interesser. Men betydelige utfordringer gjenstår. I dette spørsmålet må vi ikke la kortsiktige hensyn komme foran behovene for en god løsning for Norge, en løsning som også vil stå seg på sikt.

Samarbeidet med Russland om viktige fiskebestander i Barentshavet utgjør en viktig del av det bilaterale forholdet. Økonomisk samkvem, forskning og forvaltning knyttet til fiskeriene har for en stor del fungert godt og vært betydelige, felles interesserområder gjennom mange år. Sentralt i dette samarbeidet står prinsippet om bærekraftig utnyttelse og forvaltning av havets levende ressurser.

Viktige sider ved dette samarbeidet med Russland har imidlertid vært krevende de siste årene. Dette gjelder kontrollen med ressursuttaket og samarbeidet om forskningstokter. Fra norsk side arbeider vi bredt og vedvarende for

å få gode felles løsninger på de utfordringer vi står overfor. For at vi fortsatt skal kunne fremstå som ansvarlige og ryddige forvaltere av verdifulle ressurser, må vi lykkes i dette.

Presidenten: Presidenten vil foreslå at utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse legges ut for behandling i et senere møte i Stortinget – og anser det som vedtatt.

S a k n r . 2

Innstilling fra utenrikskomiteen om forslag fra stortingsrepresentant Åslaug Haga om å ta initiativ for å sikre at prosessene knyttet til WTO-forhandlingene blir mer åpne og demokratiske (Innst. S. nr. 91 (2004-2005), jf. Dokument nr. 8:11 (2004-2005))

Gunhild Øyangen (A) [10:57:53] (ordfører for saken): Jeg vil starte med å gi ros til representanten Åslaug Haga for å løfte åpenhet i WTO-forhandlingene opp på den politiske dagsordenen. Disse forhandlingene berører i stor grad Norge og norske næringsinteresser, slik de gjør det også i andre land, og derfor er åpenhet om det som skjer, svært viktig. Da Stortinget behandlet globaliseringsmeldingen i fjor, sa en enstemmig komite at det er viktig å arbeide videre med spørsmålet om åpenhet både innad og utad i WTO og for en ytterligere styrking av utviklingslandene i selve forhandlingene. Som mindretallet viser til i innstillingen vi behandler i dag, ble behovet for åpenhet og informasjon om WTO-prosessen påpekt også i forbindelse med Stortingets nylige behandling av utviklingsmeldingen.

Som flertallet viser til, er det Regjeringen som har det konstitusjonelle ansvaret for å forhandle i Verdens Handelsorganisasjon. Flertallet understreker likevel betydningen av at Stortinget jevnlig blir konsultert og informert. Vi hadde i fjor høst en debatt om WTO i Stortinget, etter utenriksministerens redegjørelse om status i forhandlingene i oktober i fjor. Jeg legger til grunn at Regjeringen vurderer fortløpende behovet for nye konsultasjoner.

Det sivile samfunn må også trekkes med i prosessen. Under møtet i Cancún høsten 2003 var representanter for det sivile samfunn samt representanter fra Stortinget med i den norske delegasjonen. Jeg hadde selv gleden av å være med i den norske delegasjonen. Mitt inntrykk er at så vel næringsorganisasjoner som ideelle organisasjoner verdsetter høyt å bli inkludert og informert om de løpende posisjoner og forhandlinger. Jeg har merket meg kritikken mot at det ikke var en bred representasjon på det viktige møtet i Genève, hvor det ble inngått en helt avgjørende rammeavtale for de videre forhandlingene. Flertallet i komiteen understreker derfor betydningen av en bred representasjon ved viktige korsveier i WTO-forhandlingene.

I brev av 1. desember 2004 redegjør Utenriksdepartementet for beslutningsprosessen og Regjeringens tiltak for åpenhet og informasjon overfor Stortinget, det sivile samfunn og allmennheten.

I Nationen den 26. oktober i fjor ble det hevdet at det norske utenriksdepartementet er Nordens mest lukkede overfor landets folkevalgte når det gjelder å informere om tjenesteforhandlingene i WTO. I svar på spørsmål fra Arbeiderpartiet redegjør departementet for behandlingsmåten i de nordiske og europeiske land, der det også blir redegjort for at det er visse begrensninger i åpenheten, av forhandlingstaktiske hensyn.

Jeg vil minne om at Stortinget ved gjentatte anledninger har understreket at Norge ikke må bidra til å presse på utviklingsland liberalisering og privatisering på kjerneområder som skole, helse, energi og vannforsyning. En slik tvang følger heller ikke av GATS-avtalen.

Et forpliktende, multilateralt handelssystem er det beste virkemidlet mot vilkårlighet, proteksjonisme og den sterkeste rett. Et slikt regelverk har særlig stor betydning for små stater og for den økonomiske utvikling i fattige land. Denne forhandlingsrunden har også blitt kalt utviklingsrunden, og den dreier seg først og fremst om å sikre utviklingslandenes interesser.

Forhandlingene i WTO foregår både på det formelle og det uformelle plan. Det er fortsatt en utfordring at mange utviklingsland har begrenset kapasitet til å delta i det store antallet møter og uformelle drøftelser og til å håndtere og bearbeide den store mengden informasjon. Flertallet i komiteen har merket seg at Norge tar dette på alvor og er blant de største giverlandene til handelsrelatert, faglig bistand, som har som formål nettopp å styrke denne kapasiteten. Flertallet vil derfor understreke betydningen av at Norge fortsetter med et høyt nivå på den handelsrelaterte bistanden.

E i r i n F a l d e t hadde her overtatt presidentplassen.

Morten Høglund (FrP) [11:02:56]: Jeg har bare noen få kommentarer.

Jeg støtter det saksordfører sier, og det ivaretar også våre tanker rundt dette spørsmålet.

Jeg vil også gi Regjeringen litt ros for Doha-runden, som nå har pågått en stund. Slik vi føler det, har vi sett en positiv utvikling når det gjelder åpenhet. Jeg er ganske sikker på at Regjeringen deler det synet at jo mer åpenhet og informasjon man kan bidra med, jo bedre er det. Jo mer debatt vi får ute blant folk, organisasjoner og interessenter om disse sentrale spørsmålene, jo bedre er det. Derfor håper vi at man legger til grunn den politikk at så sant det er forsvarlig og mulig, legger man ut informasjon og bidrar til åpenhet, og at det skal foregå både i Stortinget og utenfor Stortinget.

Vi var også noe kritisk til hvordan ting gikk for seg i Genève. Det var en utvikling som vel ikke var ment å bli som den ble; møtet i Genève ble noe mer sentralt enn hva som var forutsatt. Vi følte, som saksordføreren helt korrekt redegjorde for, at ved Cancún-møtet var utenforstående interessenter inkludert på en annen måte enn det som det var mulig å få til ved Genève-møtet. Det gjorde at både organisasjoner og kanskje også noen fra Stortinget følte at Genève-møtet utviklet seg på en måte som gjorde

at flere av oss kanskje ønsket å være med på en mer sentral måte. I den grad det er mulig for Regjeringen å ta det med seg og ivareta det hensynet fremover, tror vi det vil være positivt.

Bjørn Jacobsen (SV) [11:05:28]: Eg trur nok at det har blitt betre, at det har blitt meir openheit. Eg opplever det slik. Likevel finn vi frå SV si side grunn til å støtte alle forslaga frå Senterpartiet utanom eitt. Det har gått sakte og betre framover. Det synest eg Regjeringa skal ha all ære av.

Eg var også, som saksordfører, med i Cancún. Det som var bra i Cancún, var jo at u-landa gjekk i hop og sa nei til å bli bestemt over ved alt det som går føre seg i «grøne rom», og alt som måtte gå føre seg av fuskhandel både her og der. Det positive var at dei faktisk stod opp mot det. Men det negative med Cancún var at vi ikkje kom eit einaste steg vidare, for verda treng ein WTO-avtale også for å oppnå ein meir rettferdig verdshandel, ut frå SV sitt syn. Så det er eit tveggja sverd vi diskuterer.

Eg synest at det viktigaste kontrollorganet er Stortinget. Sist utanriksministeren hadde ei utgreiing her, kom opposisjonen med ei rekkje punkt som vi spurte om han ville ha med seg vidare i forhandlingane. Og ikkje eitt av dei punkta nekta han for at han iallfall skulle take med. Så neste gong han kjem med ei utgreiing, får vi kontrollere han på alle dei punkta. Det er det vi kan gjere her i denne salen.

Hadde det vore så enkelt, trur eg ikkje det hadde vore så store problem. Men dei største problema ligg i det demokratiske underskottet i WTO på verdsbasis, nettopp fordi mange utviklingsland ikkje har kapasitet. Dei har ikkje eingong moglegheit til å følgje med på kva som er på dagsordenen – det kan ein til og med ha problem med her i Stortinget. Ialffall har utviklingslanda store problem med å vite kva som er på dagsordenen, og i tillegg ha forhandlarkapasitet nok til å kunne fremme si tarv. Men for all del, Noreg har vore med og støtta opp om det arbeidet, gjort fasilitetane lettare tilgjengeleg for fleire land. Det skal også Regjeringa ha ros for.

Vi har frå SV si side tidlegare bedt om – og utanriksministeren har delvis svart på det – at Regjeringa legg fram konsekvensar av WTO-forhandlingane for utviklingslanda og sjølv sagt også konsekvensar for norsk distriktpolitikk. Det er nettopp fordi vi snakkar om nærmast irreversible saker, at det er så viktig med openheit. Utanriksministeren sette det på spissen i si utgreiing sist her: Skulle Noreg som det 147. land seie nei? Ingen gjekk opp på talarstolen og sa dét direkte. Nettopp derfor er det så viktig at det er mest mogleg openheit og mest mogleg utgreiing og vurderingar frå Regjeringa si side med omsyn til konsekvensane av dei avtalane Noreg eventuelt er med på å setje signaturen sin på.

Dette har vi diskutert mange gonger før. Eg skal ikkje halde eit langt innlegg om at det har vist seg tidlegare når Noreg har hemmeleg halde noko, at EU ikkje hadde hemmeleg halde det. Så blei delar av det offentleggjort, og det viste seg at det ikkje hadde så veldig store konsekvensar. Men vi skal vere klar over at det foregår ein liberalise-

ringsprosess innafor utdanning, innafor energimarknaden, som også er ein del av den lokale debatten i Noreg, om heimfallsrett, om utdanning, om privatisering av skolar, osv. Derfor er det så viktig at vi også veit kva Regjeringa gjer ute i forhandlingar, ikkje minst overfor andre, fattige land. Vi må sjå desse politikkområda i samanheng, kva vi krev ute, og kva slags utvikling vi får på desse områda heime.

Eg tek opp det forslaget som vi er med på i innstillinga.

Presidenten: Representanten Bjørn Jacobsen har tatt opp det forslaget han refererte til.

Lars Rise (KrF) [11:09:44]: I en stadig mer globalisert verden angår internasjonal handel oss alle. For at globaliseringen og verdenshandelen skal gi muligheter til alle, trenger vi spilleregler som sikrer at alle får ta del i godene, og at velferden blir rettferdig fordelt. Gjennom WTO har vi i dag et handelssystem som beskytter oss mot vilkårlighet, proteksjonisme og den sterkeste rett i verdenshandelen.

En sentral målsetting i Doha-runden er å integrere utviklingslandene bedre i verdenshandelen, slik at de i større grad enn i dag skal få ta del i den globale økonomiske utviklingen. Om utviklingslandene får delta mer i den internasjonale handelen på en måte som er bærekraftig og kommer hele befolkningen til gode, vil det være et vesentlig bidrag til vekst og økt velferd for utviklingslandene. I Kristelig Folkeparti er vi derfor glad for at Regjeringen legger stor vekt på at utviklingslandenes interesser ivaretas i forhandlingene, og at det tas spesielt hensyn til de minst utviklede landene.

Global handel er ikke et mål i seg selv, men et av flere midler for å nå menneskelig utvikling og et bedre liv for verdens fattigste. Om det eksisterende handelsregime ikke bidrar til dette, må vi endre det, ikke ta avstand fra det. Det gjelder også spørsmålet om åpenhet og mer demokratiske prosesser i WTO. Når vi vet hvor viktig utfallet av WTO-forhandlingene er for de berørte land, er det helt sentralt at alle får delta i beslutningsprosessen og i møtene. Som utenriksministeren sa i sin redegjørelse i høst, gjør utviklingslandene seg stadig mer gjeldende i WTO, og enigheten vi fikk i sommer, ville ikke vært mulig uten konstruktiv medvirkning fra disse.

Vi vet derimot at det har vært og er stor misnøye med den interne informasjonsflyten i WTO. WTOs hovedråd vedtok i 2000 nye retningslinjer for å sikre bedre innsyn og innflytelse i prosessen for hvert enkelt medlemsland. Utfordringen er å sikre at disse retningslinjene etterleves i praksis. De fleste medlemsland virker tilfreds med hvordan disse retningslinjene praktiseres, men fortsatt er det slik at noen utviklingsland har problemer med å kunne delta på de mange møtene og uformelle samtalene. De har også vanskeligheter med å kunne håndtere og bearbeide den store mengden informasjon. Her har Norge spilt en sentral rolle og gitt handelsrelatert faglig bistand for nettopp å styrke deres kapasitet på dette feltet. Vår regjering har også gitt utviklingsland bl.a. reisestøtte, slik at de kan sende representanter på ministerkonferanser i WTO-regi.

Norge var også blant initiativtakerne til etableringen av et uavhengig rådgivende senter som gir utviklingsland, spesielt de minst utviklede, opplæring, støtte og veiledning i WTOs regelverk og tvisteløsningsprosedyrer.

I de to siste tiårene har vi sett en utvidelse av rollen til det sivile samfunnet. Denne ekspansjonen, sammen med økte krav om å løse globale problemer gjennom partnerskap av statlige og ikke-statlige aktører, må WTO ta alvorlig. Mange organisasjoner i det sivile samfunn ønsker en mer meningsfull og substansiell deltakelse. Det må tas hensyn til. Bidragene fra det sivile samfunnet er viktige. Det er ikke lenger snakk om hvorvidt det sivile samfunn skal få delta, men på hvilken måte vi best og mest effektivt kan få dette til. Mye kan gjøres med relativt enkle midler. Det er f.eks. mulig å overføre mer fra noen møter via Internett. Direkte informasjon vil da være lett tilgjengelig for mange flere, også for små organisasjoner med begrenset budsjett. Åpenheten og tilgangen til dokumenter har blitt forbedret i WTO, og mange offisielle dokumenter er i dag tilgjengelige på Internett. WTO-sekretariatet og generaldirektøren møter jevnlig ikke-statlige organisasjoner, det holdes orienteringer om møtene til WTOs komiteer og råd, og mange deltar på plenarmøter ved ministermøter og konferanser. I Cancún var det 1 578 representanter for 795 NGO-er, mot 235 representanter for 108 organisasjoner i Singapore sju år tidligere. Vi går i riktig retning, men det gjenstår også mye i forhold til åpenhet og tilgang på informasjon.

Ikke alle medlemslandene er like enige når det gjelder åpenheten utad. Utviklingsland, men også mange industriland, er generelt skeptiske til å gi ikke-statlige organisasjoner adgang til WTOs møter. De er redd sterke pressgrupper vil kunne styre og påvirke medlemslandene under forhandlingene. Norge er et av de få landene som har arbeidet for å bedre det sivile samfunns innsikt i WTOs virksomhet. Det er en fordel å kunne samarbeide med ikke-statlige organisasjoner under drøftelsene. Deres representanter har ofte et bredt nettverk, de er svært godt informert og har mye ekspertise og mye å bidra med i WTO-saker. Mye av kompetansen og de finansielle ressursene er i dag i industrilandene. Enkelte frivillige organisasjoner har vært svært aktive i å gi råd til utviklingsland. Denne forskjellen er uheldig. Landene må selv få mobilisere nasjonal ekspertise og ha eierskap til egen politikk. Det er viktig at NGO-er i utviklingsland får hjelp til å utvikle handelsekspertise på de områdene de selv ønsker.

Vi må se i øynene at forhandlinger krever en viss grad av fortrolighet. Handel dreier seg om kommersielle interesser. Hvert land har en egen rett og forpliktelse til å holde sine interesser for seg selv. Vi må huske at det er hvert lands myndigheter som forhandler, og som står ansvarlige for detaljene i kontrakten. Medlemsland innad i WTO må være velinformert, men under forhandlinger vil mye være sensitivt. Derfor vil det måtte være begrensninger på den eksterne åpenheten.

Kristelig Folkeparti er enig i at det bør være størst mulig åpenhet rundt forhandlingene i WTO, også når det gjelder forhandlinger om tjenester, GATS. Informasjon om hvilke land vi har fremmet krav overfor, og på hvilke

områder, er publisert på UD's hjemmeside. Hvilke land som har fremmet krav overfor Norge, og på hvilke områder, er også offentliggjort. Det norske tilbudet i sin helhet i tjenesteforhandlingene er også offentliggjort. Kristelig Folkeparti er innforstått med at en ikke kan offentliggjøre alle detaljer i en forhandlingsprosess. Heller ikke andre land gjør det.

Åpenhet utad er til liten nytte om vi ikke er åpne også her hjemme. Vi trenger åpenhet mellom Regjeringen, frivillige organisasjoner og pressen. Det er bred enighet i Norge om de norske posisjonene i de videre forhandlingene. Dette skyldes at Regjeringen har hatt en nær dialog med de frivillige organisasjonene, bla. LO, NHO, Norges Bondelag, Forum for utvikling og miljø, HSH og Forbrukerrådet. Denne dialogen må videreføres. Representanter for det sivile samfunn er også med i delegasjonen til ministermøtene. Vi må derfor ta på alvor at de frivillige organisasjonene opplever manglende åpenhet i prosessen. Det holder ikke bare å være med i delegasjonen om en ikke også blir informert på en skikkelig måte når en er til stede.

WTO trenger legitimitet for å utvikles til å bli en effektiv og velfungerende organisasjon, og bare nasjonale parlamenter kan sikre denne legitimiteten. Tidligere ble mange av forhandlingene ført av byråkrater og diplomater bak lukkede dører. I dag er situasjonen en annen. Det er viktig å understreke at det er Regjeringen som har det konstitusjonelle ansvaret for å forhandle i WTO, men Regjeringen har opplysningsplikt overfor Stortinget. Temaene og forhandlingsområdene er mange og vanskelige, og det er derfor positivt at Stortinget får anledning til å diskutere de aktuelle sakene på forhånd, og at stortingsrepresentanter inviteres til å være med i offisielle delegasjoner som observatører ved internasjonale forhandlinger. Stortinget blir jevnlig konsultert og informert både i full offentlighet og i fortrolighet. Det er derfor ikke riktig når Senterpartiet og SV mener informasjonen mellom Stortinget og Regjeringen er mangelfull og preget av hemmelighet. Det er heller ikke riktig at vi er det mest lukkede landet i Norden når det gjelder krav og tilbud i de pågående forhandlingene om GATS. I svar fra utenriksministeren til komiteen konstateres det at folkevalgte i de andre nordiske landene har samme mulighet til innsyn i fortrolig informasjon som det vi har i Norge. Åpenheten må balanseres opp mot å verne våre forhandlingsinteresser. Full offentlighet når det gjelder taktisk vurdering, vil ikke være mulig, da det kan skade våre interesser i forhandlingene.

Debatten om åpenhet og mer demokrati er ikke gjort en gang for alle. Det er en problemstilling vi jevnlig må ta opp for å sikre at alle blir hørt, og at vi kommer fram til en best mulig forhandlingsløsning for de berørte. Utfallet av WTO-forhandlingene har stor betydning for oss. Kristelig Folkeparti har tro på at Regjeringen fortsatt vil føre en god politikk i forhandlingene som både tar hensyn til viktige behov i Norge og er til beste for utviklingslandene.

Åslaug Haga (Sp) [11:18:43]: La meg få starte med det opplagte: Handelssystemet er viktig. Handelssystemet

er spesielt viktig for små land og for fattige land. Handelssystemet er viktig fordi internasjonal handel kan bidra til utjamning, men det kan òg bidra til økte forskjeller. Handel kan bidra til å bedre miljøet, og det kan bidra til å ødelegge miljøet. Handel kan bidra til å heve etiske standarder, og det kan bidra til å redusere etiske standarder. Derfor er det sjølsagt viktig hvordan handelssystemet til enhver tid ser ut. Handelssystemet griper etter hvert inn i de fleste samfunnsområdene, og da vil det også være slik at man vil ha en hel rekke interessegrupper involvert i saken. Vedtak i handelssystemet vil ofte være avgjørende for viktige trekk i samfunnsutviklinga. Nettopp fordi dette handelssystemet er så viktig, er det avgjørende at det oppfattes som legitimt. For at systemet skal oppfattes som legitimt, må vi ha maksimalt åpne prosesser, både nasjonalt og innad i WTO-systemet.

De som har fulgt WTO-systemet over noen år, veit sjølsagt at det tradisjonelt har vært preget av stor grad av lukkethet og prosesser som det har vært vanskelig å komme i inngrep med. Vi veit sjølsagt at kritikken mot systemet har vært sterk. Jeg kan være enig med dem som her har antydnet at det har vært en viss forbedring innad i systemet, men det er langt fram til man har et tilfredsstillende system i WTO. «Grønne rom» og utilgjengelige dokumenter går i størst grad ut over utviklingslandene.

Den forbedringen som det kan være grunn til å si har skjedd i de seinere åra, fikk et betydelig tilbakeslag under Genève-møtet i juli i fjor. Tilbakeslaget kom i forhold til prosessene innad i WTO, og det kom i forhold til hvordan man har håndtert åpenheten på norsk side. Det var nettopp fordi vi så disse tilbakeslagene i fjor at vi fremmet et Dokument nr. 8-forslag med en rekke ulike enkeltforslag. Hensikten med dette var å sikre oss at vi fikk det sivile samfunnet tettere på prosessene. Stortinget skulle sikres større involvering, og vi skulle også bidra til økt koordinering på norsk side. Forslagene våre har kun fått støtte fra SV, minus ett av forslagene, som heller ikke SV støtter. Vi synes jo det er pussig, for i behandlinga av utviklingsmeldinga var det en samlet komite som sa følgende:

«Komiteen vil peke på behovet for åpenhet og informasjon om WTO-prosessen, ikke minst for å få et sterkt fokus på utviklingslandenes og små staters behov for et stabilt og rettferdig regelverk for handel.»

Vi ser altså at flertallet i denne salen er med på festtalene, eller snarere *alle* er med på festtalene, knyttet til økt åpenhet i WTO. Men når vi kommer til det stadiet hvor vi skal operasjonalisere dette, vil man ikke være med. Jeg må si at jeg er spesielt forundret over Kristelig Folkeparti, som ikke er med på å støtte disse forslagene. Tradisjonelt har økt åpenhet i WTO vært viktig for Kristelig Folkeparti, men vi må også på dette området registrere at vi ser en endring i partiets holdninger – og ikke minst syns jeg vel at de frivillige organisasjonene skal merke seg den endringen som har skjedd i Kristelig Folkeparti.

Det blir interessant å se hva Venstre vil gjøre i denne saken – et parti som tradisjonelt står på barrikadene for åpenhet. De er ikke representert i komiteen, men det blir desto mer interessant å se hvordan de vil stemme i denne saken i dag.

Vi er skuffet over den manglende viljen til å operasjonalisere det man sier i festtaler, men må bare registrere at så er tilfellet.

Jeg tar opp det forslaget som Senterpartiet har fremmet i innstillinga.

Presidenten: Representanten Åslaug Haga har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Steinar Bastesen (Kp) [11:24:15]: Kystpartiet støtter forslagene fra SV og Senterpartiet som vi nå debatterer, om å sikre at prosessene i WTO-forhandlingene blir mer åpne og demokratiske. Representanten Haga sa fra denne talerstolen at de har fått støtte bare fra SV. Det er ikke helt sant, vi støtter dem også. WTO-forhandlingene utvikler seg nemlig i feil retning på dette området. På WTO-møtet i juli 2004 ble organisasjoner, media, nasjonale politikere og protestbevegelser avskåret fra å ta aktivt del i prosessen rundt de sentrale politiske vedtakene.

Et stort problem i WTO er at grupperinger av land og andre maktsentra har forhåndsdrøftinger som legger viktige føringer på resten av forhandlingsprosessen. De landene som ikke er med i disse grupperingene, vil miste vesentlige påvirkningsmuligheter. Norge må arbeide målrettet for å sikre flest mulig land de samme rettigheter til å bli hørt. Norge må søke å bli med i viktige grupperinger som har de samme handelsinteressene som oss, og som er med i de reelle forhandlingene gjennom hele prosessen. Å være med i de reelle forhandlinger gjennom hele prosessen er veldig viktig.

Demokratiproblemene ligger dessverre ikke bare på WTO-plan. Også på nasjonalt plan er det mye som må rettes opp. Utrolig nok er det norske storting det parlament i Norden som får minst innsyn i forhandlingene om liberalisering av tjenester. Stortinget må inn på bred basis for å hindre at Norge ikke bindes opp i forhandlingene på en måte som svekker vår nasjonale suverenitet. Vi bør heller ikke være med på å stille krav om at utviklingsland skal fraskrive seg kontrollen over sine naturressurser eller sitt arbeidsmarked.

Etter hvert som WTO-forhandlingene i stigende grad vil utvikle seg fra å behandle varehandel til å behandle tjenester og investeringer, vil det være et sterkt behov for å ha en løpende vurdering av de konstitusjonelle virkningene for Norge. Her er det snakk om å avgjøre suverenitet, og da må forholdet til Grunnloven avklares. Uten åpenhet i den nasjonale prosessen vil Stortinget ha problemer med å gripe inn der det er nødvendig.

Kystpartiet er svært skeptisk til en liberalisering av tjenestemarkedet som gir en generell åpning for å flytte billig arbeidskraft over landegrensene. Et slikt mobilt internasjonalt proletariat vil effektivt kunne undergrave de nasjonale fagforeningene og forverre lønns- og arbeidsvilkårene.

Kystpartiet er også svært skeptisk til en liberalisering av investeringer som fører til at nasjonalstatene mister kontrollen over sine naturressurser og sine nøkkelbedrifter. Vi må også passe på at det blir mulig for alle land å opprettholde og videreutvikle et nasjonalt landbruk.

Det vil være et globalt demokratiproblem hvis WTO-systemet får for mye makt. Norge bør derfor aktivt være med på å utvikle alternative og supplerende handelssystemer. Det er den mest effektive måten vi kan holde WTO i ørene på. Norge bør i økende grad bidra til at EFTA videreutvikles fra en regional til en global aktør.

WTO har også sine gode sider, som Norge bør utnytte. Når det gjelder markedsadgang for fisk, kan WTO-systemet brukes bl.a. til å stoppe EUs mange usaklige angrep mot andre lands fiskeeksport.

Utenriksminister Jan Petersen [11:28:57]: Jeg tror jeg skal nøye meg med noen ganske få bemerkninger i denne saken.

Jeg har merket meg det jeg selvfølgelig har merket meg mange ganger før, nemlig at det er en klar forståelse i Stortinget – i hvert fall hos de aller fleste – av betydningen av WTO og hvor viktig det er for et lite land som Norge å være med i denne delen av den internasjonale rettsorden. Det tror jeg det er svært viktig å understreke, fordi alternativet til at WTO er vellykket, er jo at vi får en flora av bilaterale og regionale ordninger som medfører at små land som Norge, eller land som er svake, som mange u-land, faller utenfor og da selvfølgelig ikke vil kunne ivareta sine nasjonale interesser på samme måten som når de arbeider innenfor en stor organisasjon. Jeg tror det er viktig å holde fast ved at det er den grunnleggende holdningen så å si i hele Stortinget.

Så skal jeg villig medgi at WTO-forhandlinger og WTO-systemet er uhyre komplisert, komplisert delvis fordi dette er teknisk kompliserte regler, men også fordi det å få 147 land til å bli enige om noe i et system hvor det i prinsippet skal være enstemmighet, selvfølgelig også er meget krevende, ikke minst når det skal være en balanse i resultatet som gjør at alle får noe. Det betyr selvfølgelig at alle ikke kan få alt, og at noen er nødt til å oppgi noe. Det ligger i kompromissets natur. Det enkleste av alt er å lage et beslutningssystem som gjør at man aldri får en løsning. Og hvis man aldri får en løsning, er det igjen de store i verden som kommer til å vinne. Derfor er det i små lands interesse at man tross alt har et forhandlingsystem som greier å nå frem til resultater, og som ikke er så komplisert at man ikke når frem til disse resultatene. Jeg tror det er grunn til å understreke det, fordi det er klart at på slutten i en del forhandlinger vil det naturlig nok gå fort når man når kompromissene. Det vil ikke være lett for alle å henge med i svingene, men det ligger også i forhandlingens natur at slik må det være. Jeg går ut fra at ingen er uenig i at det er den situasjonen man alltid vil ha ved innspurten av forhandlinger.

Nå er det fra Regjeringens side, og særlig fra min side, en stor vilje til åpenhet, og jeg tror Stortinget har merket at det ikke mangler på vilje til å diskutere WTO-spørsmålene. Jeg tror det er helt avgjørende at vi gjør det, både for å forstå hvilken konsekvens det har for det norske samfunn, og for samtidig å ha et klart inntrykk av hvor grensene går, og hva forhandlingsmandatene bør være. Derfor må det ikke herske noen tvil om at viljen til åpenhet i aller høyeste grad er til stede. Det gjaldt også foran Genève-

møtet, men det er helt riktig at på det tidspunktet da Stortinget gikk fra hverandre i fjor sommer, var det ikke så mange som trodde at man ville nå frem til et rammeverk for de videre landbruksforhandlingene. Likevel, og det vil jeg gjerne minne om, orienterte jeg Stortingets organer så langt det var mulig på det tidspunkt, rett og slett for å ha orientert om så mye som mulig av det vi da visste. At man likevel nådde frem til resultater, ble kjent i løpet av juli måned, og jeg tror ikke det var så mange alternativer til å håndtere den saken, i forhold til det som ble gjort.

Jeg tror man nå ikke skal overdrive problembeskrivelsen. Jeg tror kanskje at en av grunnene til at Åslaug Haga ikke har fått større tilslutning til sine forslag, rett og slett er at det ikke er så stor tilslutning til hennes situasjonsbeskrivelse, som etter mitt skjønn heller ikke er riktig. Derfor tror jeg man må si: Ja, dette er komplisert, og ja, dette går på visse tidspunkter fort, men det er samtidig en vilje til å være så åpen som overhodet mulig og gi de dilemmaene vi står overfor, så bred dekning som overhodet mulig.

Vi går nå inn i nye og krevende faser. Den myten at det er så stor hemmelighet på tjenesteområdet, tror jeg representanten Rise har satt greit på plass. Jeg mener at den heller ikke holder. Vi må altså i det senere være klar over at når man når sluttstatusen i en del forhandlinger, må det nødvendigvis bli en svært fortettet atmosfære, hvor mange kompliserte ting må løses sammen. Da er det heller ikke noe alternativ til at landene som har felles interesser, samtidig snakker med dem de har felles interesser med, og at vi også i noen grad forhandler på den basis. Norge har hatt stor glede av å delta i G10-gruppen, og det er noe vi selvfølgelig gjerne vil fortsette å gjøre.

I en slik slutfase er det viktig å vite at det selvfølgelig er Regjeringen og også stortingsrepresentantene som representerer folket, mens alle de organisasjonene som er inne, representerer andre interesser – verdifulle deler av norsk demokrati, men det virker noen ganger som om tingene snus på hodet. Det må understrekes at det tross alt er de valgte organer som er de som representerer folket i slike forhandlinger, slik det jo skal være.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Gunhild Øyangen (A) [11:35:15]: Jeg er helt enig i beskrivelsen, dette er svært kompliserte forhandlinger, men det er også svært viktige forhandlinger for svært mange land. Det kan slås fast at det både er frykt og bekymring for distriktspolitikken i Norge. Det er en dimensjon som jeg har lyst til å understreke sterkt, og den må tas på alvor.

Det er også frykt og bekymring for utviklingslandenes interesser. Jeg har lyst til å nevne et veldig hett tema innenfor våre naboland, som er medlemmer i EU. Nå er vi riktignok ikke det, men Norge er også bedt om å sette fokus på de forhandlingene som foregår mellom EU og bl.a. afrikanske land om Economic Partnership Agreements, også kalt EPAs, der det er stor tvil om disse forhandlingene vil tjene den regionalisering som pågår i Afrika, som utenriksministeren omtalte svært positivt i dag i sin redegjørelse. Det er slik at til og med Pengefondet har reist

kritikk og tvil om måten disse forhandlingene foregår på, og om de vil tjene det samarbeidet som utvikler seg i Afrika.

Har utenriksministeren noen kommentar til disse forhandlingene, og er det utenriksministerens syn at det nå ligger an til at utviklingslandenes interesser blir godt ivare tatt innenfor WTO-forhandlingene?

Utenriksminister Jan Petersen [11:37:02]: Jeg er ikke helt sikker på om det spørsmål som nå stilles, egentlig er et WTO-spørsmål. Hele poenget med WTO-reglene er å få en så åpen verdenshandel som overhodet mulig, hvor alle har anledning til å delta. Det som er tilbakefallsposisjonene, er at grupper av land lager avtaler med hverandre. Det er det siste, så langt jeg kunne forstå, som var selve spørsmålet, og her skal jeg være meget åpen på at jeg ikke har sett på innholdet i det forhandlingsbildet som er mellom EU og de landene som representanten Øyangen nå nevnte. Jeg er derfor avskåret fra å kunne gi noen vurderinger av hvordan dette forhandlingsbildet nå ser ut, men prinsipielt mener jeg at det er viktig at WTO-reglene er så globale som overhodet mulig, slik at det er de som dekker de behovene landene har. Jeg minner om at vi jo selv også fører forhandlinger med afrikanske land, slik vi gjør i EFTA-kretsen nå i forhold til det sydlige Afrika. Dette er noe som en må gjøre innenfor systemet, men det bør altså ikke bli det som er det dominerende.

Bjørn Jacobsen (SV) [11:38:16]: Vi har i dag stort sett diskutert openheit i samband med prosessar. Ein kan òg diskutere openheit i samband med deltaking, og berre eit lite tips til Regjeringa: Eg synest både landbruksministeren og fiskeriministeren i større grad burde deltake i det minste når vi har utgreiingsdebattar om WTO. Men spørsmålet mitt går på openheit rundt resultatata. Vi kjenner jo alle til frå politikken at ein kan oppnå resultat, men det er veldig viktig at dei blir effektuerte. Ein ting er f.eks. dette med sensitive produkt innafor jordbruk. WTO er veldig viktig for mange land, ikkje minst for Noreg, når det gjeld moglegheiter for vern. Og når det gjeld f.eks. ei sånn stor sak som datofesting, eventuell datofesting av når reduksjonen av eksportsubsidiane skal begynne, korleis ser utanriksministeren for seg WTO si evne til faktisk både å informere om resultatata og effektuere dei?

Utenriksminister Jan Petersen [11:39:25]: Det som akkurat nå er utfordringen, er simpelthen å oppnå disse resultatene, altså å få de uhyre viktige elementene som Jacobsen nevnte, på plass innenfor det rammeverket som man ble enige om i Genève i sommer. De resultatene er vi jo foreløpig ikke i nærheten av å ha, men det er den fasen man nå går inn i.

Når det gjelder WTOs evne og vilje til å følge opp, dreier det seg selvfølgelig om de tvisteløsningsmekanismene som regelverket inneholder. Det er ikke noen ukjent sak at når det gjelder antidumping, f.eks., ønsker Norge å stramme selve regelverket slik at det blir bedre tilpasset de behovene vi har. Men første forutsetning er altså å nå frem til et resultat. Så tror jeg at det å få fulgt dem opp og få

dem satt ut i praksis – og jeg er helt enig i at det vil være uhyre viktig når man først er blitt enige om noe – absolutt vil være mulig å få til innenfor systemet, og der hvor det reises tvil, får vi så sørge for at reglene blir strammet.

Gunhild Øyangen (A) [11:40:45]: De forhandlingene som EU nå har med bl.a. de afrikanske land, er jo for å gjøre eksisterende handelsavtaler WTO-relevante, og hvis jeg forstod utenriksministeren rett, så er jo Norge inne i den samme prosessen gjennom EFTA.

Utenriksministeren svarte ikke på spørsmålet om utviklingslandenes posisjon. Men det er jo en betydelig utvikling i disse forhandlingene, og fra velinformert hold i Landbruksdepartementet er det antydning at et resultat og en endelig avtale kan komme i løpet av sommeren. Jeg har lyst til å ha en kommentar fra utenriksministeren om framdriften i forhandlingene.

Utenriksminister Jan Petersen [11:42:13]: Det er jo, som kjent, lagt opp til et ministermøte i Hongkong på slutten av 2005, og så gjelder det å ha så mye som mulig av substans avklart til det. Her vil vi få en gradvis fremrykning i løpet av året, men det kan godt hende at selve hovedrådsmøtet i sommer vil være ganske viktig i så måte. Så jeg tror at vi etter å ha hatt en ganske beskjeden fremdrift i løpet av høsten i fjor og tiden like etter jul, nå kommer inn i en fase med betydelig høyere tempo. Jeg hadde selv gleden av å delta i det uformelle ministermøtet som ble holdt i Davos i slutten av januar i forbindelse med World Economic Forum, hvor det nok var en sterk følelse av at nå begynte det å haste; det begynte å bli kort tid. Det vil fylles opp, tror jeg, også med en del andre ministermøter, uformelle ministermøter vel å merke, hvor ikke alle blir invitert til å delta, men hvor vi nå for Norges vedkommende har fått en invitasjon til å delta fra den kenyanske handelsminister. Det betyr at vi nok deltar nærmere kjernen av forhandlingene nå enn vi har gjort i tidligere år, og det synes jeg er meget gledelig. Men jeg tror det er viktig nå bare å holde fullt trykk på de spørsmål vi står overfor, ikke minst spørsmålet om å fylle ut den landbruksenighet som ble oppnådd i Genève i fjor.

Når det gjelder utviklingslandenes posisjon, la det bare være klart at utviklingslandenes interesser er veldig mange og forskjelligartede, og det vi nå ser, er at de forskjellige utviklingsland har forskjellige interesser.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk. Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2. (Votering, se side 1550)

S a k n r . 3

Innstilling fra utenrikskomiteen om årsrapport fra Stortingets delegasjon til Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europas parlamentarikerforsamling (OSSE PA) for 2003 (Innst. S. nr. 92 (2004-2005), jf. Dokument nr. 19 (2004-2005))

Christopher Stensaker (FrP) [11:45:08] (ordfører for saken): I denne årsrapporten fra Stortingets delegasjon til Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europas parlamentarikerforsamling for 2003 går det fram hvor viktig det arbeidet som organisasjonen utfører, er.

I en konfliktfylt verden er det et stort behov for en organisasjon som kan observere valg i ulike land og påpeke eventuelle brudd på elementære demokratiske rettigheter.

Selv om OSSEs parlamentarikerforsamling, som ble opprettet i 1991, bare har en rådgivende funksjon i forhold til OSSEs ministerråd, har organisasjonen stor betydning for arbeidet med å forebygge og løse konflikter samt støtte utviklingen av demokratiske institusjoner i medlemslandene.

Også land utenfor OSSEs medlemskrets legger merke til organisasjonens virksomhet, og den har betydning for ulike lands beslutninger innenfor de områder som organisasjonen dekker.

OSSE spiller en aktiv rolle i forbindelse med valgobservasjoner i de nye demokratier i Sentral- og Øst-Europa, ikke minst i det tidligere Sovjetunionen og på Balkan. Valget i Ukraina var et godt eksempel på den betydning som organisasjonen har.

De resolusjoner som parlamentarikerforsamlingen vedtar i årlige sesjoner, møter og konferanser, bidrar til å sette søkelyset på viktige områder innen utvikling av de nye demokratier, beskyttelse av nasjonale minoriteter samt kamp mot smugling og utnyttelse av mennesker.

Jeg mener OSSE fortsatt vil spille en stor rolle innenfor områder som fangebehandling, kamp mot antisemittisme, fredsbevaring, avspenning, demokratiske valg og arbeid med en videre europeisk integrasjon. Ser man på nyhetene, vil man daglig bli påminnet om at det er langt igjen før vi har fått fred i verden, og derfor er det viktig at man har et organ som kan fungere som en vakthund overfor det som skjer, og bidra til at de ulike land i konflikt skjerper seg i bestrebelsene på å oppnå fred og demokrati.

Lars Rise (KrF) [11:48:28]: Europa med sine 47 stater og over 800 millioner innbyggere er i kraftig forandring. De politiske systemene, særlig i Sentral- og Øst-Europa, har i løpet av bare få år gjennomgått enorme forandringer. Her har Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa spilt en viktig rolle. Norges deltakelse i OSSE er derfor av stor betydning, og vi er glad for at Regjeringen legger stor vekt på både OSSE og Europarådet i arbeidet med demokratisering og fremme av menneskerettigheter i Europa. Det gjelder også Office for Democratic Institutions and Human Rights, ODIHR, og samarbeidet med den parlamentariske forsamlingen i Europarådet under valgobservasjonene. Dette er et svært viktig arbeid. De to organisasjonene har en stor del av æren for at demokrati og menneskerettigheter fester grepet i stadig sterkere grad i land i Sentral- og Øst-Europa. Valget i Ukraina er et godt eksempel. Et land med 50 millioner innbyggere har begynt prosessen med å implementere europeiske standarder. Det er en stor seier for demokratiske krefter og for OSSE.

Forhåpentligvis vil det som har skjedd i Ukraina, være en kraftig inspirasjon for det som måtte være av demokratiske krefter i Hvite-Russland. Her har situasjonen virket fastlåst, og det er å håpe at arbeidet med å påvirke Hvite-Russland i riktig retning kan intensiveres og skyte fart.

Det gjenstår også mye når det gjelder å nå de europeiske standarder for menneskerettigheter både i Kaukasus og på Balkan, og det gjelder også situasjonen i Moldova, Transistria og Tsjetsjenia. Overgangen fra ettpartisytem og kommuniststyrte politistater til demokratiske stater med åpenhet og rettssikkerhet er ikke enkel. Organisert kriminalitet har fått et kraftig oppsving både på Balkan og i Sentral- og Øst-Europa. Her har OSSE spilt en viktig rolle, særlig når det gjelder såkalt trafficking, menneskehandel, som er vår tids slavehandel. Det angår også Norge, og ikke minst Oslo, i høy grad. Menneskehandel regnes som den tredje største form for illegal økonomisk virksomhet i verden. Det er en milliardindustri som bare overgås av handel med illegale våpen og narkotika. Noen eksperter hevder av menneskehandel er i ferd med å forbigå narkotikahandel og bli den største illegale virksomheten. Handel med narkotika er forbundet med høy risiko; det er høy intensitet i kampen mot denne handelen både hos politi og hos tollmyndigheter. Det er derfor positivt at OSSE i så sterk grad har satt trafficking på den politiske dagsorden. Håpet er at denne aktiviteten kan bli minst like risikofyllt for de kriminelle nettverkene som narkotikahandel er.

Vi er for øvrig enig i de initiativ som nå er tatt for å reformere og effektivisere OSSE, og vi er glad for at tidligere utenriksminister og OSSE-leder Knut Vollebæk skal delta i det panelet som skal forestå arbeidet, som også må omfatte organiseringen av OSSE.

J ø r g e n K o s m o hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3. (Votering, se side 1550)

S a k n r . 4

Innstilling fra utenrikskomiteen om årsrapport fra Stortingets delegasjon til NATO-parlamentarikerforsamlingen for 2003 (Innst. S. nr. 104 (2004-2005), jf. Dokument nr. 20 (2004-2005))

Bjørn Jacobsen (SV) [11:52:13]: Eg ber om ordet fordi eg var bortreist då denne innstillinga blei avgjeven.

Eg vil berre, i tillegg til å vise til det som står av merknader her, vise til våre merknader i Innst. S. nr. 277 for 2003-2004 frå utanrikskomiteen om samarbeidet i NATO i 2003.

Dersom det hjelper presidenten, var eg og besøkte den norske ISAF-styrken i Kabul.

Presidenten: Det er registrert.

Lars Rise (KrF) [11:52:55]: NATOs parlamentarikerforsamling er et forum for internasjonal parlamentarisk

dialog om en rekke saker av politisk, sikkerhetspolitisk og økonomisk art. Her utveksles ideer og synspunkter, noe som gir større forutsigbarhet og bedre innsikt og bidrar til en felles forståelse av de sikkerhetsproblemene vi står overfor. Parlamentarikerforsamlingen gir også NATO en indikasjon på hva som er den kollektive parlamentariske opinion, og bidrar til mer åpenhet om NATOs politikk.

Sikkerhetsbildet har endret seg, og NATO går gjennom en transformasjon. NATO har ikke lenger en hovedfiende. Medlemslandene står overfor en rekke mer omfattende og udefinerte trusler. I løpet av 2003 så vi store endringer innad i NATO, når det gjaldt både egen militær organisering, nye operasjoner og samarbeid med andre organisasjoner. NATO må fortsette denne utviklingen. Alliansen må bli mer relevant, mer fleksibel og bedre tilpasset dagens utfordringer. NATO må være beredt til å støtte tiltak fra det internasjonale samfunnet for å hindre kriser og konflikter, når de oppstår, og der de oppstår, for å hindre at konflikter sprer seg, og for å løse konflikter med politiske framfor militære virkemidler.

Den endrede sikkerhetspolitiske situasjonen gjør også rollen til parlamentarikerne mer utfordrende. De væpnede styrkene har fått nye roller og oppgaver, forsvaret trenger en omfattende reform og restrukturering, og det har vært en enorm revolusjon innen teknologi og media. Med alle disse endringene trenger vi et større parlamentarisk engasjement. Når også kandidatland og partnerland har forpliktet seg til demokratisk kontroll over egne væpnede styrker, viser det en større fokusering på den parlamentariske praksisen.

Medlemslandene i NATO er enig i at vi ser en økende trussel fra internasjonale terrorister og spredning av masseødeleggelsesvåpen. De nye truslene utfordrer etablerte strukturer og etablert tenkning, og landene har ikke alltid vært enig i hvordan de skal møte denne trusselen.

For Kristelig Folkeparti er det viktig å understreke at militære midler bare er ett av flere virkemidler. Et viktig tiltak er å oppnå universell tilslutning til Ikkespredningsavtalen og presse stater til å skrive under på internasjonale avtaler om rustningskontroll, nedrustning og stans i bruk av atomvåpen. Her må NATO, i samarbeid med FN, styrke sin innsats. Handlingsplanen for ikke-spredning og nedrustning må følges. Det er svært urovekkende at Nord-Korea nå meddeler at de har framstilt atomvåpen for selvforsvar, og at de trekker seg fra sekslandssamarbeidet om det nordkoreanske atomprogrammet. Det er også bekymringsfullt å lese i Dagbladet fra 11. februar at USA arbeider med en ny generasjon atomvåpen, og at Kongressen bevilget penger til dette i november. Kristelig Folkeparti mener NATO bør ha en egen plan for hvordan vi skal nå målet om å eliminere atomvåpen.

Med store endringer, både sikkerhetspolitisk og innad i alliansen, er det naturlig at en vil støte på vanskelige saker. Den vanskeligste saken for NATO i 2003 var Irak-krigen og uenigheten mellom USA og enkelte sentrale land i Europa. Det gav en splittelse i NATO, og samholdet mellom de allierte og tiltroen til NATO ble satt på en alvorlig prøve. Denne uenigheten må vi løse, for det er vanskelig å se reelle alternativer til NATO. Samarbeidet

(Rise)

innad i NATO har bedret seg siden 2003. Som den amerikanske utenriksministeren Condoleeza Rice nylig sa da hun besøkte Tyskland og Frankrike, kan det mellom venner være uenigheter, men disse må løses ved dialog. I Bush' «State of the Union»-tale gjorde han det også klart at det er et sentralt mål å bygge opp igjen forholdet til Europa. Også Frankrikes utenriksminister taler nå varmt om en ny fase i det transatlantiske forholdet.

Vi vil nok fremdeles måtte leve med ulike strategiske vurderinger innad i alliansen, og vi skal ikke undervurdere vanskelighetene med dette. Men det må vi søke å løse gjennom dialog og konsultasjon, slik at vi kan unngå en slik tilspissing som den vi fikk i 2003. President Bush kommer til NATO-toppmøtet 22. februar, og her kan den nye viljen til dialog og konkret samarbeid bli satt på prøve, bl.a. når det gjelder styrker til Irak og Irans atomvåpenprogram.

Rollefordelingen mellom EU og NATO er under utforming. Det er urovekkende for Norge at Tysklands regjeringssjef Gerhard Schröder mener at NATO må få en underordnet rolle i forbindelsen mellom Europa og USA. Det settes press på Norge om flere sentrale spørsmål flyttes ut av NATO, der vi er medlem, til EU, der vi står utenfor.

EU vil trolig spille en mer framtrædende rolle for den europeiske og internasjonale sikkerheten. EUs sikkerhets- og forsvarspolitik har blitt styrket de siste årene, både på det institusjonelle og på det praktiske plan. Selv om de største uoverensstemmelsene innad i EU om utviklingen av ESDP er løst, har EU derimot ingen felles forsvarspolitik og mangler også viktige militære kapasiteter. Det er nødvendig at samarbeidet mellom NATO og EU fortsetter å være åpent og konstruktivt, og at en legger vekt på koordinering. Det er helt vesentlig at de to organisasjonene ikke utvikler konkurrerende strukturer.

Vi tilbyr norske bidrag til EUs innsatsstyrke for å styrke det sikkerhets- og forsvarspolitiske samarbeidet i Europa. Det er ingen tvil om at NATO er den viktigste organisasjonen for ivaretagelse av norsk og internasjonal sikkerhet, men vi bidrar når EU nå tar et større ansvar for sikkerheten i og utenfor Europa.

I 2003 ble det vedtatt at alliansen skulle utvides med sju nye medlemsland. Denne utvidelsen er viktig for stabiliteten i Europa. Parlamentarikerforsamlingen utviklet tidlig nære bånd med politiske ledere i de nye demokratiske statene, noe som gjorde dialogen med NATO lettere på et senere tidspunkt. Dialogen med Russland og ukrainske politiske ledere er også svært viktig for å bygge opp tilliten og samarbeidet i Europa.

NATO må være med på å stabilisere svake stater. Gjør ikke alliansen det, kan store regioner ende opp med grobunn for internasjonal kriminalitet, korrupsjon og terrorisme. Vår NATO-ambassadør Eide understreket dette nylig i et intervju med Forsvarsnett. Han peker særlig på det som skjer i Afghanistan, og mener landet kan ende opp som et permanent fristed for terror og kriminalitet om det internasjonale samfunn trekker seg ut. Vår oppmerksomhet er rettet mot Irak, men det er fremdeles store uløste

oppgaver i Afghanistan. Jeg er glad for at våre norske styrker imponerer i Afghanistan, og at vi bidrar til å støtte stabilitets- og utviklingsarbeidet i landet.

Innen den overordnede rammen som legges av FN, er NATO hjørnesteinen i Norges sikkerhetspolitikk. Vi må derfor fortsette å spille en solid og viktig rolle i NATO. Norge må være i stand til å bidra aktivt, slik at NATO kan utføre sine oppgaver på en effektiv og troverdig måte. Bare som en aktiv deltaker i det internasjonale samfunnet kan vi finne en felles vei til en rettferdig og varig fred.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4. (Votering, se side 1550)

S a k n r . 5

Innstilling fra utenrikskomiteen om samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Libanon og en tilknyttet landbruksavtale mellom Libanon og Norge, begge av 24. juni 2004 (Innst. S. nr. 105 (2004-2005), jf St.prp. nr. 29 (2004-2005))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

Steinar Bastesen (Kp) (fra salen): President!

Presidenten: Steinar Bastesen, vær så god!

Steinar Bastesen (Kp) [12:00:40]: Takk, president! Jeg blir vel den eneste taleren i denne saken.

Presidenten: Presidenten regner med det.

Steinar Bastesen (Kp) [12:00:45]: Kystpartiet støtter utviklingen av frihandelsavtaler mellom EFTA og land over hele verden. Vi støtter derfor også den foreliggende frihandelsavtalen mellom EFTA og Libanon. Men vi mener at EFTA-systemet skal være både et alternativ og et nyttig supplement til Verdens Handelsorganisasjon. Derfor finner vi det nødvendig å presisere at det er elementer i den foreliggende avtalen som bør følges med årvåkenhet.

I artikkel 25 om tjenester står det at partene forpliktes til å arbeide mot en gradvis liberalisering og gjensidig åpning av sine markeder for handel med tjenester i samsvar med GATS. Så lenge forhandlingsprosessen i GATS foreløpig er kommet ganske kort, er denne bestemmelsen i frihandelsavtalen med Libanon et begrenset problem. Men hvis GATS-forhandlingene skulle føre til en altfor sterk liberalisering, vil dette lett kunne smitte over til frihandelsavtalene.

Kystpartiet synes at slike generelle koblinger mellom EFTA-avtalene og WTO er uheldig. I tråd med dette bør Norge forbeholde seg retten til å foreslå endringer i EFTA-avtalene hvis det på et senere tidspunkt skulle vise seg nødvendig for å hindre en for sterk liberalisering i tjenestehandelen.

Man må også passe på at det ikke utvikles et regelverk for investeringer som gjør det vanskelig å sikre den nasjo-

nale kontrollen over naturressurser og nøkkelbedrifter. Landbruksavtalene i EFTA bør også følges nøye, slik at de ikke skader norsk landbruk.

Kystpartiet mener at Stortinget bør drøfte en ny strategi for utviklingen av EFTA-systemet. Vi mener at EFTA-avtalene i altfor stor grad tilpasses utviklingen i avtalene mellom EU og tredjeland og utviklingen i WTO. Vi bør utforske de mange alternative mulighetene Norge har gjennom EFTA, til å utvikle handelsrelasjoner som ikke undergraver vår nasjonale selvstendighet. Dette arbeidet bør selvsagt skje i nært samarbeid med Island.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5. (Votering, se side 1551)

S a k n r . 6

Interpellasjon fra representanten Åslaug Haga til utenriksministeren:

«Gjennom internasjonale avtaler og konvensjoner har Norge rettigheter og forvaltningsansvar over et hav- og sokkelområde som er mer enn seks ganger større enn Fastlands-Norge. Norge er Europas største havstat. Nordområdene rommer enorme ressurser som vil være en av bunnplankene i Norges framtidige økonomi. Nordområdene er også av stor strategisk betydning. Samtidig mangler det en helhetlig politisk tilnærming til nordområdene. Nordområdeutvalget sin innstilling fra 2003 har ennå ikke materialisert seg i en melding til Stortinget, og det kan bli vanskelig å få behandlet saken i vårsesjonen. Det er et akutt behov for en mer helhetlig politikk på området, og det haster med å komme videre i dette arbeidet.

Hvilke strategier er det Regjeringen vil basere seg på i sin nordområdepolitikk?»

Åslaug Haga (Sp) [12:04:13]: Det trengs et langt sterkere fokus på nordområdene. Det norske havområdet er på størrelse med Middelhavet og er et av verdens mest produktive. Det rommer betydelige energiressurser og vil bli en stadig viktigere transportåre. Inntektene fra havområdene er en bunnplanke i norsk økonomi. Framtida vår avhenger av i hvor stor grad vi fortsatt kan forvalte disse enorme verdiene, hvordan de utnyttes, og av internasjonale forhold.

Norge trenger derfor en langsiktig strategi for nordområdene som på kort og lang sikt skal sikre de rettigheter og forvalte det ansvar som er knyttet til havområdet.

Det militære trusselbildet i nord har endret seg. Norge har likevel et betydelig ansvar for å sørge for stabilitet og sikkerhet i egen region. Befesting og videreføring av de folkerettslige traktater og effektiv ressursforvaltning er viktige oppgaver med store økonomiske og utenrikspolitiske virkninger. Verdiene i havområdene gjør at vi ikke kan se bort fra at vi kan bli utsatt for politisk press. En ressurskonflikt kan lett få politiske undertoner og øke presset mot våre rettigheter. Vi må derfor opprettholde et troverdig forsvar som et signal til omverdenen om hvor vår interesse og prioritering ligger, og som garanti for at vi tar våre forpliktelser på alvor.

Det er fortsatt en viktig oppgave å drive ressurskontroll i havområdene i nord. At flere stater er uenig i vårt syn på deling av havområdene, gjør oppgaven mer krevende. Grunnet for norsk jurisdiksjon i Svalbards økonomiske sone er omstridt. Russland har utfordret Norges jurisdiksjon ved å sende et marinefartøy inn i vernesonen. Island har truet med å bringe spørsmålet om Norges rettigheter i Svalbardsonen inn for domstolen i Haag. I tillegg kommer uavklarte spørsmål knyttet til delelinjen med Russland.

Senterpartiet mener at den eneste måten vi kan videreføre dagens regime på, er at vi forvalter områdene på en måte som gjør at fiskeristormaktene og USA ser sine interesser best tjent med at det er Norge og ikke andre som forestår forvaltningen. Kystvaktssjef Geir Osen sa det slik:

«I tillegg er Norge en av Europas rikeste nasjoner, og vi skal ikke forvente all verdens sympati for våre krav om rettigheter. Vårt viktigste kort er imidlertid en skikkelig ivaretagelse av våre folkerettslige forpliktelser, og det krever en rikelig tilstedeværelse med rikelig kompetanse og materiell fra forsvarers side.»

Senterpartiet deler den vurderingen.

Det er i stormaktenes interesse at utviklingen skjer på en måte som reduserer konfliktrisikoen. Gjennom klart å formulere norske interesser og ved å vise gjennom handling at vi vil ivareta disse, vil vi bidra til å forebygge at det som Johan Jørgen Holst kalte «spenningsskapende uklarheter», kan eskalere. Vårt diplomati må ha som mål at vi reduserer muligheten for rivalisering og økonomisk konkurranse, slik at dette ikke skal slå uheldig ut for vårt område. Vi må søke å unngå bindinger overfor en av omgivelsens stormakter som fører til uakseptabel eksponering for andre- og tredjeparters reaksjoner.

Vi trenger en forsvars- og sikkerhetspolitikk der tilstedeværelse i nordområdene prioriteres høyere enn i dag, både når det gjelder land-, luft- og sjømilitær tilstedeværelse. Dette må kombineres med konsekvent håndheving av norsk jurisdiksjon basert på likebehandling. Senterpartiet mener derfor at bevilgningene til Kystvakta må økes for å få til en økning av havgående fartøyers patruljedøgn. Vi vil videreføre HAUK-klasse MTB-er, slik at disse kan benyttes ut den tekniske levetiden de har. Sjøforsvaret må få tilstrekkelige bevilgninger, slik at det ikke blir aktuelt å legge fartøyer til kai, og øvingsaktiviteten i Nord-Norge må økes. Den land- og luftmilitære forsvarsaktiviteten i Nord-Norge må allment opprettholdes.

Utvinning av de rike naturressursene i de sårbare nordområdene og økt eksport av olje langs norskekysten skaper behov for økt miljøovervåking og ressurskontroll. Seilingsleden for oljetransporten bør legges lenger ut fra kysten – miljøorganisasjonene har pekt på at den bør ut til 30 nautiske mil. En annen utfordring er det årlige tjuvfisken av torsk til en verdi av 1 milliard kr. Det er tjuveri og miljøkriminalitet som undergraver en bærekraftig forvaltning av fiskeriressursene. Samtidig med at dette foregår, ligger altså Kystvakta ved kai i for stor grad. Dette er sløsing med ressurser.

Nordområdeutvalget understreker at vi har store felles interesser med Russland i Barentshavet. Russland og

Norge er de to største petroleumseksportørene utenfor OPEC, og vi står begge utenfor EU. Norge er i tillegg en stor fiskeeksportør. Fra russisk side er det uttrykt ønske om tettere samarbeid bl.a. på grunn av Norges tilknytning til europeiske og amerikanske markeder. Et tettere samarbeid med Russland i nord åpner definitivt for interessante muligheter.

Nordområdeutvalget anbefaler å utvikle en forpliktende bilateral og helhetlig avtale for all virksomhet i barentshavområdet for å sikre miljø og næringsutvikling. En slik avtale bør inkludere felles kvalitetsmål og minimumsstandarder for all virksomhet i området og felles indikatorer for miljøstatus. Ved å legge tunge ressurser inn i avtalen vil landene i fellesskap kunne ta tak i de store utfordringene knyttet til Barentshavet. Samarbeidet må bygge på det eksisterende bilaterale samarbeidet innenfor fiskeriforvaltning, sjøsikkerhet og miljø. Vi har en god modell for samarbeid nettopp i det norsk-russiske fiskerisamarbeidet og gjennom fiskeriforhandlingene.

Et mulig perspektiv på sikt vil være å vurdere om en slik avtale kunne utvides til å bli en internasjonal avtale for hele Polhavet, med bl.a. de arktiske landene som aktører. Norge bør ta initiativ overfor Russland for å få utviklet en slik avtale. Det bør også vurderes om atomsikkerhetsarbeidet bør inngå i dette avtaleverket.

Gjennom Barentssekretariatet har Norge fått en bred og folkelig kontaktflate med Russland. Folk til folk-samarbeidet har vært svært viktig for å bygge tillit mellom landene. Det er sorgelig at bevilgningene til dette arbeidet stadig reduseres, og det vil sjølsagt få konsekvenser. Barentssamarbeidet bør snarere styrkes enn reduseres, innsatsen i Arktisk Råd det samme.

En av forutsetningene for et fungerende samarbeid mellom Norge og Russland er også at det fins vital næringsvirksomhet og infrastruktur på norsk side av grensa. Utenriksministeren har uttalt at vi subsidierer Nord-Norge med 16 milliarder kr årlig. Ærlig talt! Nord-Norge er ikke en fattig utpost som skal opprettholdes gjennom ad hoc-pregede krisetiltak. Nord-Norge må videreutvikles på grunnlag av kompetansen i landsdelen og på grunnlag av de rike naturressursene. En offensiv distriktpolitikk i nord basert på Nord-Norges egne ressurser er viktig i en langsiktig strategi for å sikre våre interesser.

Det er nettopp med dette utgangspunktet at ikke minst den fiskeripolitikken som nå føres, er helt ødeleggende. Her bidrar man til at småsamfunn tappes for arbeidsplasser, og vi mister den koblingen vi skal ha mellom en klok forvaltning av fiskeriressursene og bosetting.

– Tida går fort her, så jeg får ta en kjappere en enn jeg hadde tenkt!

Utfordringen er at fiskeripolitikken står i en særstilling for å sikre næringsutvikling i Nord-Norge. Det er nødvendig med en helt annen tilnærming til fiskeripolitikken for at vi skal kunne sikre bosettinga. Næringsutvikling i landsdelen handler sjølsagt også om langt mer enn det. Jeg bare nevner ett stikkord, nemlig turisme, som burde ha et formidabelt potensial hvis vi hadde vært villige til å legge til rette for det. Poenget mitt er at en aktiv og robust distriktpolitikk med en aktiv næringspolitikk i bunnen er

avgjørende i en langsiktig strategi for å sikre våre interesser i nordområdene.

Nordområdene er for viktige til å gå for lut og kaldt vann. Det trengs en helhetlig strategi. Det haster! La meg bare helt til slutt antyde hva som bør være hovedelementene, sett fra Senterpartiets ståsted, i en norsk nordområdepolitikk:

1. militær tilstedeværelse som en troverdig markering av norsk suverenitet og understreking av at Norge er innstilt på å forsvare de rettigheter og vitale interesser vi har i nordområdene
2. konsekvent og fast håndhevelse av både nasjonale bestemmelser og internasjonalt regelverk
3. ansvarlig og bærekraftig forvaltningsstrategi som viser at Norge er en verdig forvalter av de ressurser som det internasjonale samfunnet har gitt oss råderett over
4. en robust nærings- og distriktpolitikk for å skape næringsvirksomhet og trygge bosetting, bl.a. som ledd i en langsiktig suverenitetsmarkering
5. en målrettet alliansebygging både når det gjelder bærekraftig forvaltning av fiskeriressursene og en energiutvinning som tar hensyn til havmiljøets sårbarhet
6. etablering av overvåking, beredskap og seilingsleder, som er tilpasset den økte oljeaktivitet og oljetransport langs norskekysten

Dette vil i sum kunne danne utgangspunkt for en klok og langsiktig strategi i forhold til nordområdene.

Utenriksminister Jan Petersen [12:14:34]: Jeg vil gjerne kommentere selve interpellasjonen med følgende: Jeg deler fullt ut vurderingen av den betydning og – hvis jeg også får lov til å si det – de mulighetene som nordområdene har, slik det fremgår av denne interpellasjonen. Og etter å ha hørt gjennomgangen av de problemstillinger som interpellanten la til grunn, vil jeg gjerne si at dette er både viktige og kjente problemstillinger. Det betyr at når Regjeringen kommer med sin nordområdemelding i løpet av denne vårsesjonen, tror jeg nok at representanten Haga vil kjenne seg rimelig godt igjen når det gjelder viktige problemstillinger.

Jeg gjennomgikk også en del av disse problemstillingene i den redegjørelsen jeg holdt umiddelbart før denne interpellasjonen som vi har til behandling her i dag. Ås- laug Haga benyttet seg imidlertid av et sitat som jeg oppfattet ble tillagt meg, og som jeg ikke helt kjenner meg igjen i, men det regner jeg med er en parentes i denne sammenheng. Det er ikke det som er selve hovedpoenget. Hovedpoenget er de mulighetene som denne regionen gir. Regjeringen vil som sagt komme tilbake med en nordområdemelding, hvor slike og en del andre problemstillinger vil bli drøftet samlet, slik at dette utelukkende vil være en foreløpig gjennomgang. Jeg vil samtidig understreke – vi har vel det samme utgangspunktet – at det ekspertutvalget som jeg nedsatte i 2003, har identifisert de utfordringer og muligheter som Norge står overfor.

Jeg tror vi må se i øynene at situasjonen i nordområdene er annerledes enn den var i den kalde krigens tid. Da

var de sikkerhetspolitiske problemstillingene meget dominerende, og de alliertes oppmerksomhet i nordområdene var rettet mot og fokuserte meget tydelig på de sikkerhetspolitiske problemstillingene. I dag er det til dels andre problemstillinger som er de helt sentrale. Jeg tror det er svært viktig at Norge arbeider aktivt for å trekke andre lands interesser til nordområdene. Det ser vi tydelig aktualisert ved det store arbeidet som nå gjøres for å rydde opp i atomforurensningene i nord. Dette er ikke bare et spørsmål som Norge interesserer seg for, men vi har nå et meget betydelig engasjement fra G8-landene. Det gjør at det nå er fremdrift i arbeidet med miljøoppryddingen i nord. Jeg tror det understreker veldig sterkt at dette er mye mer enn et bilateralt spørsmål. Dette er spørsmål som for svært mange land er viktige og av betydelig interesse. Selve miljøoppryddingen i nord har jo både en miljøside og også, som det har fremgått av tidligere redegjørelser, en ikke-spredningsside, som jeg tror det er ganske viktig for oss å være oppmerksom på.

Det er ett av resonnementene i interpellasjonen som jeg vil nyansere litt, fordi det kanskje fort kan misforstås. Jeg tror det er svært viktig å understreke at de rettigheter som Norge har i de nordlige områdene, selvfølgelig følger av internasjonal lov og rettstilstand, og ikke av det apparatet vi har for å håndheve dette. Det har sikkert heller ikke vært ment slik fra interpellantens side, men jeg tror det er veldig viktig å understreke at vi selvfølgelig har våre rettigheter ifølge den internasjonale rettsorden som her gjelder.

Ellers vil gjennomgangen i meldingen i stor grad dreie seg om slike viktige utfordringer som hvordan vi organiserer oss i nordområdene. Det gjelder Barentssamarbeidet, det gjelder forholdet til EU, det gjelder spørsmålet om Arktisk Råd, og det gjelder ikke minst spørsmålet om naturressursene i nordområdene. Jeg nevnte i min redegjørelse tidligere i dag spørsmålet om håndteringen av avgrensningsspørsmålet i Barentshavet. Vanskelige problemstillinger står igjen. Det ville være svært bra om vi kunne oppnå en løsning i nær fremtid, men det er viktigere å få en god løsning enn det er å få en snarlig løsning. Men uansett vil det være store muligheter for norsk industri i nordområdene, gitt at både Norge og Russland gir dem disse mulighetene.

Det er helt klart at spørsmål knyttet til næringslivet i stigende grad vil være viktige. Jeg vil understreke at det er vel denne delen av samarbeidet i nordområdene som vi ikke fullt ut er fornøyd med. Det skyldes nok ikke minst tilbakeslaget i forbindelse med den russiske økonomien i 1998. Det er gjort fremgang i tiden etterpå, men jeg tror det er svært viktig å understreke overfor russiske myndigheter at det å ha forutsigbare rammebetingelser for investeringer for handel er helt avgjørende for at dette feltet skal utvikle seg positivt og på en riktig måte, slik at vi kan virkeliggjøre det potensialet som ligger der oppe.

Jeg er enig med Åslaug Haga i at de miljøspørsmål som knytter seg til seilingsleder og faren for forurensninger fra betydelige mengder oljetransporter, i aller høyeste grad er av stor betydning. Dette er jo spørsmål som Regje-

ringen tidligere har adressert, men hvor det er viktig fortsatt å adressere dette spørsmålet.

Jeg regner med at denne meldingen vil bli fremlagt slik at Stortinget vil ha god tid til å gå inn i de realiteter som der vil bli behandlet, og med den listen over problemstillinger som Åslaug Haga nevnte, tror jeg at vi skal kunne si at det i rimelig grad er samstemmighet om hva som bør prioriteres i vår nordområdepolitikk.

Utfordringen er å se tingene i sammenheng. Det er viktige ting som allerede er på plass, men jeg tror denne anledningen til å gi en samlet vurdering av det er en nødvendig og en god anledning til en fordypet debatt.

Åslaug Haga (Sp) [12:22:02]: Jeg takker utenriksministeren for kommentarene, som jeg velger å kalle det.

I interpellasjonen var spørsmålet hvilke strategier Regjeringa vil basere seg på i sin nordområdepolitikk. Det fikk vi vel kanskje ikke så mye svar på, og derfor vil jeg utfordre utenriksministeren på et par punkter.

For det første punktet der Nordområdetutvalget er veldig klart, og som går på at man ønsker å utvikle en forpliktende bilateral og helhetlig avtale om all virksomhet i barentshavsområdet med Russland for å sikre miljø og næringsutvikling. Jeg vil spørre utenriksministeren helt konkret om det er et forslag som utenriksministeren ser på som hensiktsmessig, og om det vil komme som et forslag i den meldingen som jeg forstår vil komme til Stortinget i vår. Det kunne vært interessant å vite mer presist når man forventer at meldingen kommer til Stortinget.

Det andre jeg vil utfordre utenriksministeren på, er knyttet til det som går på distriktpolitikk og næringsutvikling, i forstand næringsutvikling i Nord-Norge. Vi skal sjølsagt være opptatt av den økte samhandelen på tvers av grensene, men nå er jeg mer opptatt av hvordan han ser på distriktpolitikken, næringspolitikken, i Nord-Norge som et virkemiddel for at vi på norsk side skal markere vår suverenitet. For det er ingen tvil om at Nord-Norge som landsdel, sjølsagt spesielt Finnmark, sliter, først og fremst på grunn av en uholdbar fiskeripolitikk, men også fordi det føres en næringspolitikk som ikke tar tilstrekkelig utgangspunkt i de mulighetene som fins, og at man ikke bruker de mulighetene man har til å trekke på den kompetansen som fins i landsdelen, og kobler det med den kapital som denne staten vitterlig har.

I tillegg til spørsmålet om den helhetlige og bilaterale avtalen med Russland vil jeg også utfordre utenriksministeren til å si noe omkring Regjeringas tenkning knyttet til distriktpolitikk som et virkemiddel i forhold til suverenitetshevdelse.

Utenriksminister Jan Petersen [12:25:01]: Når det gjelder selve rammen for den nordområdepolitikken som jeg skal fremlegge i min melding, vil ikke den dreie seg om rent nasjonale spørsmål, altså om spørsmål der andre ministre har sin kompetanse. Norsk nasjonal distriktpolitikk er følgelig ikke av de ting som vil være her. Her har kommunalministeren et ansvar, og Stortinget har drøftet dette ved mange anledninger. Det som må være perspek-

tivet, er jo det som går på tvers av grensene, og relaterer seg til andre land. Det vil være selve fokuseringen.

Åslaug Haga stiller likevel et spørsmål som toucher inn på dette, nemlig spørsmålet om hvordan dette forholdet seg i forhold til vår suverenitet. Da vil jeg virkelig advare, for det er ikke slik at norsk suverenitet over noen del av norsk landområde blir større eller mindre avhengig av hva vi gjør eller ikke gjør i disse områdene. Norsk område er norsk område. Vi har våre rettigheter i forhold til internasjonal lov. Ingen kan frata oss det. Det tror jeg må være en helt avgjørende premiss for det vi legger til grunn. Slik dette defineres fra Åslaug Hagas side, synes jeg det blir vel defensivt. Norsk område er norsk – og ferdig med det!

Når det så gjelder spørsmålet om den forpliktende avtalen, er det mer et spørsmål om virkemiddel enn om substans. Vi har jo en rekke forpliktende avtaler i forhold til russerne. Noe går bra, og noe går ikke fullt så bra. Vi har en del problemer på fiskeriområdet, som vi stadig drøfter med russerne. Det er velkjente problemstillinger. Spørsmålet som ble reist her, om grepet med en samlet avtale eller flere avtaler, er vel mer et teknisk spørsmål enn et strategispørsmål. Jeg tror det er svært viktig at man får løst problemstillingene etter hvert som de dukker opp. Jeg tror vi må være klar over at nye problemstillinger også stadig vil dukke opp. En avgjørende problemstilling er vel nettopp delelinjeforhandlingene, som jeg har nevnt tidligere. Det er noe som har tatt mye tid for oss, og som vi har holdt på med over lengre tid. Men vi må også være forberedt på at de vil kunne ta noe mer tid. Jeg ser ikke grunn til at andre og mer presserende spørsmål skal henge seg opp i avgjørelsen av slike viktige elementer i det totale avtaleverket.

Julie Christiansen (H) [12:28:07]: Under den kalde krigen var nordområdene blant de strategisk viktigste på kloden. Store deler av Sovjetunionens kjernefysiske slagkraft var plassert på Kolahalvøya. Norges grense til Sovjetunionen og Kola gjorde oss til en svært viktig alliert i NATO. Dette er nå historie.

Russland har gått fra å være en motstander til å være en medspiller. Landet spiller i dag en sentral rolle i utformingen av den euroatlantiske sikkerhetspolitikk. Nordområdenes globale militærstrategiske betydning er derfor sterkt redusert. Men det er flere grunner til at nordområdene fortsatt er strategisk viktige områder for Russland, Norge og andre internasjonale aktører. Jeg må si meg enig med utenriksministeren når han mener at interpellanten la an et litt snevert perspektiv, og etter min og Høyres oppfatning la hun for liten vekt på den internasjonale, altså den globale, dimensjonen i de utfordringene som vi møter i nordområdene.

Nordområdene er fortsatt et militært tyngdepunkt internasjonalt. Russland har fortsatt betydelige militære kapasiteter på Kolahalvøya. En stor del av Russlands strategiske kjernevåpen befinner seg fortsatt på Kola, og radioaktivt og spaltbart materiale på Kola kan komme på avveier og i verste fall bli brukt av terrorister. Nordområdene rommer trolig en fjerdedel av verdens uoppdagede petroleumressurser. Et av verdens største gassfelt ligger i rus-

sisk del av Barentshavet. Russland er verdens største produsent av olje og gass og er en pålitelig eksportør i det internasjonale markedet. Amerikanske og russiske myndigheter er enige om at 15–20 pst. av USAs råoljeimport skal komme fra Russland. USA har også gjort det klart at de ønsker store russiske leveranser av flytende naturgass.

Denne betydelige interessen fra amerikansk side for russiske energileveranser vil også øke den militærstrategiske interessen for nordområdene.

Nordområdene er opphav til store miljøtrusler. Opphopning av atomavfall i Nordvest-Russland er et miljøproblem og et mulig spredningsproblem. Verdens største konsentrasjon av atomreaktorer gjør området til et globalt atomsikkerhetsproblem av betydelige dimensjoner. Arktiske områder er spesielt sårbare for radioaktiv forurensning, og konsekvensene av utslipp og ulykker kan derfor bli store. Ettersom vi for norsk fisk og sjømat er avhengige av tillit i markedene, er frykten for radioaktiv forurensning i seg selv en risiko for Norge. Et ubegrunnet rykte i markedene vil være tilstrekkelig til å påføre norsk fiskerianæring store tap.

Utsiktene for økende omfang av leteboring og produksjon av olje og gass vil også innebære nye utfordringer. Oljetransport fra Nordvest-Russland til USA vil gå med skip langs Norskekysten. Det samme vil gjelde store deler av miljøtransporten.

Det er derfor helt klart at vi trenger en ny nordområdestrategi. Høyre mener at Norge må ta et lederskap for å sikre at våre interesser blir ivaretatt, gjennom å etablere et internasjonalt samarbeid både med Russland gjennom de kanalene vi har i Barentssamarbeidet, med USA og også med EU, uavhengig av medlemskap eller ikke. Men dersom man ønsker et større interessefellesskap med Europa, er medlemskap det viktigste grepet man kan ta.

Morten Høglund (FrP) [12:31:46]: Interpellasjonen reiser et svært viktig tema, som dessverre ikke alltid får den oppmerksomhet det trenger og fortjener.

Det er forhåpentligvis blitt en erkjennelse at vi ikke kan unnlate å prioritere arbeidet med nordområdenes utfordringer, og i fiskeri- og energisammenheng er utviklingen i nord av største betydning. Utfordringen til vår utenriktjeneste og utenriksminister er om vi som nasjon er godt nok rustet i det diplomatiske arbeid som må gjøres kontinuerlig for å sikre våre interesser i nord. Hvor mye oppmerksomhet vier vi disse problemstillinger i Washington, Moskva, Berlin, Brussel, Ottawa osv.? Har vi allierte i nord, eller er vi i en evig skvis? Utdanner vi folk i Norge som har den nødvendige folkerettskompetanse på Havrettskonvensjonen og Svalbardtraktaten? Hvilken strategi følger våre diplomater? Dette er bare noen spørsmål det ville være interessant å få avklart.

Når man går i gang med økende bruk av nordområdene i forhold til olje- og energiutvinning, er det en rekke uavklarte spørsmål som preger forholdene i nord. Vi har eksempelvis ikke en avklart grense mellom Norge og Russland i Barentshavet, det er ikke allmenn enighet om Svalbards kontinentalsokkel og økonomisk veronesone rundt øygruppen, det er ikke enighet om Canadas, Russlands og

Grønlands eller Danmarks krav på kontinentalsokler i Polhavet – Danmark har gjort krav på Nordpolen – og det er heller ikke klart hvilken politisk status Grønland ønsker. Dette er noen av de utfordringer vi vil møte fremover, og som vi aktivt må forholde oss til.

Avviklingen av den kalde krigen i 1990 reduserte den militære aktivitet også i Polhavet. Det sier likevel lite om de samme områders fremtidige strategiske betydning. Denne vil snarere tilta og bli mer kompleks i takt med den geopolitiske utvikling på land i Europa og Eurasia. En økt ressursdrevet industriell og kommersiell utnyttelse av polområdene vil også øke deres strategiske verdi, desto mer som dette vil være et område for produksjon av strategiske varer som energi og mineraler. Polhavets landnære strekninger kan bli sjøleder av vital betydning for hele den nordlige halvkules handel og produksjon.

Hvordan eksisterende avtaler skal forstås, og med hvilke konkrete følger i Polhavet, vil med andre ord bli gjenstand for et omfattende diplomati i årene fremover. Interesser, beliggenhet og militær, diplomatisk, økonomisk og politisk evne vil gi dette diplomati dets struktur. Norge vil være i en særstilling, begrenset egentyngde til tross. Både fastlandet og Svalbard vil som landområde være av sentral betydning for all aktivitet i de mellomliggende og tilstøtende havområder, og det norske havdomene er hovedporten til Polhavet. Om det er uenighet om rettigheter, er dette ubestridelig norsk jurisdiksjonsområde og norsk suverenitet.

E i r i n F a l d e t hadde her overtatt presidentplansen.

Bjørn Jacobsen (SV) [12:35:09]: Dette er ein prisverdig interpellasjon, samtidig som det blir litt debatten før debatten, for no får vi jo meldinga. Den skal komme, som det er lovt her.

Eg skal berre seie litt om dei kortsiktige strategiane, som eg også ønskjer at utanriksministeren kan kommentere litt, samtidig som Senterpartiets mest kjende langsiktige strategi i denne saka faktisk er å åpne Barentshavet for oljeboring. Lat no det liggje, men det er den siste og mest kjende strategien til Senterpartiet.

Heilt frå jul blei det meldt at vårvarslinga ved Bjørnøya/Hopen skulle leggjast ned. Det førte til eit enormt ras frå fiskarane, og ein lykkast, for stasjonen består. Det viser kva for eit enormt engasjement det er langs kysten om nordområdepolitikken. Eg trur også vi skal vere i god dialog med desse gruppene, på begge sider av grensa. Eg har lyst til å spørje utanriksministeren i forhold til dette: Korleis går det med dobbelt skrog-arbeidet i forhold til IMO? Er det noka utvikling der? Gjer Regjeringa noko i den samanhengen? Er det bra utvikling på kystvaktsida? Og korleis er statusen for slepebåtkapasitet i nordområda?

Men kanskje det aller viktigaste er om Regjeringa no, like før meldinga blir lagd fram, føler at dei er i godt inngrep med alle organisasjonane, miljøørsla, russiske organisasjonar og andre som vi må dra med på laget for å få ei best mogleg behandling av nordområdemeldinga her i Stortinget. Ser utanriksministeren for seg at ein allereie

no er i inngrep, i debatt og i dialog med alle grupper som trengst for å få ei best mogleg melding til sjuande og sist?

Haakon Blankenborg (A) [12:37:15]: Dei fleste av dei punkta som Åslaug Haga trekte opp, er naturlege overskrifter i meldinga og den debatten som Stortinget skal ha. Ein kommentar til ein liten diskusjon mellom utanriksministeren og Åslaug Haga om reint nasjonale spørsmål er ein del av nordområdepolitikken: Til det er å seie at naturlegvis er ein robust økonomi og ei robust busetjing i landsdelen, i Nord-Norge, ein viktig del av ein strategi for å ha ein solid nordområdepolitikk. Det er i og for seg noko anna enn at dette skal vere ein del av ei stortingsmelding om nordområdepolitikken. Dette er ein naturleg del av norsk nordområdepolitikk, men det er ikkje dermed sagt at dette er ein sentral del av ei stortingsmelding. Det får vi sjå når Regjeringa legg det fram. Det er mogleg å skilje mellom dette.

Perspektivet på den kalde krigen og den nye situasjonen, som mange har vore innom her, er naturlegvis viktig. Det som allereie no framstår som interessant og viktig i debatten om nordområdespørsmåla, er at for ein gongs skuld er debatten ganske utilslørt om norske interesser. Eg trur det er svært viktig å leggje til grunn at sjølv om kald krig er erstatta av samarbeid, er det eit samarbeid som er komplisert for Norge, fordi eit av perspektiva må vere at Norge skal vere med i samarbeidet om nordområdespørsmåla. Det andre er at i den nye situasjonen er det ikkje slik at det har framstått ein eller to allierte, og resten er motstandarar. Her vil Norge ha kompliserte forhold til ei rekkje land rundt omkring i Europa og i andre verdsdelar, så her er det eit spørsmål om å etablere eit internasjonalt samarbeid og framleis å unngå ei for utstrakt bilateralisering av forholdet i nord, delvis fordi området er av global interesse, men også fordi vår posisjon kan vere svak i forhold til både store naboar og andre store aktørar. Så det er viktig å etablere eit internasjonalt samarbeid der den norske stemma blir høyrd. Med det har eg også understreka, at bilateralisering av forholdet i nordområda, med Russland, kan ha mye for seg på enkelte område, men den gamle og veletablerte holdninga om at dette er eit område så stort og så viktig at vi treng eit vidare samarbeid, ei vidare plattform å stå på, den gjeld framleis.

Utover dette kjem vi tilbake til dei fleste av enkeltspørsmåla i samband med meldinga. Utanriksministeren trekte også opp ein del allereie i utgreiinga, men desse punkta synest iallfall vi er naturlege å ha med innleiingsvis i debatten om nordområdespørsmåla, som vi kjem tilbake til.

Lars Rise (KrF) [12:40:34]: I nordområdene er det politiske, næringsmessige og miljømessige muligheter for Norge. Områdene er rike på naturressurser. Barentshavets fiskerikdom har i lang tid vært basis for eksport av nasjonal betydning. Norge skal være verdensledende på mjølkalitet og mjølstandarder. Da må vi sikre at økoområdene og leveområdene i nordområdene opprettholdes intakte og uskadde. Fisken er en evigvarende ressurs, som vil bidra til verdiskaping i nye århundrer, dersom vi

forvalter den riktig. Fiskerinæringen har stor økonomisk betydning samtidig som den representerer viktige nasjonale og internasjonale naturressurser som Norge har et medansvar for å forvalte på best mulig måte.

Under havbunnen er det påvist store verdier som vi nå er i startfasen til å utvinne. Utbyggingen av Snøhvit-feltet har skapt optimisme i Finnmark og i regionen ellers, og oljeselskapene ser på nordområdene som en spennende petroleumsprovinns. Arbeidet med å utvinne olje- og gassreservene på russisk side er også i startfasen. Dette stiller oss overfor en rekke utfordringer, først og fremst på miljøsidene når det gjelder transport av olje og gass, men også når det gjelder sikkerheten knyttet til driften av de planlagte feltene.

Den sterkt økende oljetransporten langs kysten er beymringsverdig. Også en mulig framtidig transport av radioaktivt materiale vil utgjøre en trussel mot miljøet. Norge må ha beredskap, varsling og overvåkingsrutiner som står i forhold til disse truslene. Vi må samarbeide med de russiske myndighetene for å forebygge katastrofer. Fiskeridepartementet har i dag samarbeid med Russland om sjøsikkerhet og oljevernberedskap. Målet er å etablere et felles meldings- og informasjonssystem som vil gi en gjensidig oversikt på russisk og norsk side over oljetransportene i Barentshavet og langs norskekysten. Miljøtrusselen aktualiserer også arbeidet med å fremme internasjonalt at stater må kunne gjøres ansvarlig for forurensning over landegrenser, og at prinsippet om at forurenser skal betale, må gjøres gjeldende ikke bare for personer og selskaper, men også for stater.

Av de fire nordiske landene har Norge minst samhandel med Russland. Det russiske markedet vokser, noe som bør være av interesse for norske vareprodusenter. Ikke minst vil næringsutvikling i Barentsregionen kunne gi grunnlag for økonomisk vekst i Nordvest-Russland. Handel er viktig om de russiske områdene skal komme seg ut av fattigdommen. Det vil på sikt kunne utjevne forskjellene i levestandard mellom Norge og Russland.

Jeg vil til slutt peke på viktigheten av å knytte de sivile samfunn i de to landene sammen. Folk til folk-samarbeidet har vært svært vellykket i forhold til å knytte kontakter og skape en kulturell samforståelse. Arbeidet mot tuberkulose og spredningen av hiv/aids er også helt sentralt.

Norge må videreutvikle samarbeidet med Russland, og Kristelig Folkeparti ser fram til å diskutere de utfordringer og muligheter vi står overfor i nordområdene, på en helhetlig måte når meldingen legges fram for Stortinget.

Odd Roger Enoksen (Sp) [12:43:48]: Det er positivt at nordområdepolitikk blir grunnlag for debatt i Stortinget. Det er et område som har stor strategisk betydning, og som er gjenstand for stadig økende interesse, ikke bare nasjonalt, men også globalt, ikke minst på grunn av de store ressurser som dette området rår over i forhold til marine ressurser, hvor vi har en av de få fiskearter i verden som er i rimelig god forfatning, men også i forhold til at man antar at noen av verdens største gjenværende olje- og gassressurser befinner seg i dette området, hvis man ser russisk, norsk og Alaskas område i nord under ett. Det til-

sier at i årene framover vil nordområdene komme til å bli gjenstand for stadig økende fokusering. Det tilsier også at dette burde være et av de mest interessante områder for norsk utenrikspolitikk å konsentrere seg om.

Det kan kanskje virke merkelig – og for noen virke som om man setter det på spissen – med en slik tilnærming til nordområdepolitikk, men jeg tror at over tid vil nettopp de store ressurser tilsi at man gjør dette. Vi har en rekke uavklarte forhold i nord, og en rekke forhold som det fortsatt er strid om: Delelinja, gråsonen og fiskevernsoneen rundt Jan Mayen, som fra tid til annen er gjenstand for konflikter og debatter. Alt dette tilsier større oppmerksomhet fra Norge omkring dette området, større utenrikspolitisk oppmerksomhet, og ikke minst krever det, etter min oppfatning, en langt større tilstedeværelse i dette området enn det vi så langt har vært i stand til å få til. Ikke minst er det problematisk at Kystvakten på grunn av budsjettsituasjonen ikke klarer å få til en tilstrekkelig stor tilstedeværelse i nord.

I en tid hvor det meste av forsvarspolitikk innretter seg mot andre områder i verden, og mer konfliktfylte områder i verden, kan det se ut til å være en fornuftig omprioritering å ha det forsvarspolitiske fokus konsentrert om andre områder. Jeg er imidlertid overbevist om at det vil være nødvendig også å ha et sterkt forsvarspolitisk fokus på det som skjer i nord, og at dette må gjenspeile seg i en del av de prioriteringene som blir gjort, spesielt i forhold til Sjøforsvarets del av forsvaret, hvor økt fokus omkring nordområdene og økt tilstedeværelse på permanent basis i nord vil være et av bidragene til fred og et godt forhold til våre naboer i dette området.

Nettopp på grunn av den økende interessen som vil komme til å bli om dette, er det viktig at vi markerer at dette er et område som har stor betydning for Norge. Det gjør at det er nødvendig å ha større utenrikspolitisk oppmerksomhet om det, og jeg kunne tenke meg å utfordre utenriksministeren til å si noen ord om hva som er Regjeringens tanker i forhold til Forsvarets tilstedeværelse og et forsvarspolitisk perspektiv på nordområdene.

Steinar Bastesen (Kp) [12:47:18]: Kystpartiet setter stor pris på at Senterpartiet etterspør Regjeringens strategi for våre nordområder. Det ville være greit å få vite om vi får en nordområdemelding i god tid før årets valg. Velgerne har krav på å få vite om Regjeringens unnlattessynd i nordområdene.

Militær tilstedeværelse vil være et sentralt element i en nordområdestrategi. Det er en skandale at Sjøforsvaret ikke er med og hevder norsk suverenitet i nordområdene ved tilstedeværelse og øvelser. Tilstedeværelse, virksomhet og bosetting på Jan Mayen er også av stor betydning for at vi skal kunne forsvare våre rettigheter i denne delen av norsk havsone. Det er helt uansvarlig av Regjeringen å svekke denne tilstedeværelsen. Bosetting og virksomhet må tvert imot styrkes vesentlig.

Bosettingen langs norskekysten er også en helt vesentlig del av norsk tilstedeværelse i nordområdene. Derfor kommer distriktpolitikken og ressurspolitikken sterkt inn i en nordområdesammenheng. Vi kan ikke tillate oss

at befolkningen i de nordligste fylkene går tilbake. Vi bør av sikkerhetsmessige grunner heller ikke tillate at det utvikler seg et stort befolkningselement av russere i vårt nordligste fylke. Disse russerne vil lett kunne komme i en lojalitetskonflikt ved eventuelle interessemotsetninger mellom Norge og Russland. Gode naboer har klare grenser.

Delelinjeproblematikken vil selvsagt være sentral, likeledes at leden utenfor norskekysten utvikles som en viktig led for frakt av olje, gass og andre varer.

Kystpartiet vil insistere på at det vestnordiske perspektivet kommer klart og tydelig fram i nordområdestrategien. Sammen kan Færøyene, Grønland, Island og Norge kontrollere havressursene i store deler av Norskehavet. Men da må det være vilje fra norske myndigheters side til å gi det vestnordiske samarbeidet prioritet framfor de samarbeidsmønstre som vi har nå.

Nordområdestrategien må også ses i sammenheng med norsk utenrikspolitisk strategi totalt. Kystpartiet mener at Regjeringen har prioritert fundamentalt feil ved å marginalisere innsatsen i nordområdene. Norge har spesielle forutsetninger for å kunne spille en sentral rolle i sitt eget nærrområde. Vi har også et globalt ansvar for at våre viktige fiskeressurser blir forvaltet på en bærekraftig – bæredyktig – måte.

Når utenriksministeren står på denne talerstolen og sier at Norge er norsk, og at norske grenser må respekteres, er det for så vidt rett, men det er utrolig defensivt. For å hevde suverenitet må vi være til stede, akkurat som representanten Odd Roger Enoksen sa i stad. Mitt poeng er at vi retter blikket altfor mye sør- og østover og for lite nord- og nordvestover. Sammen med de landene som jeg tidligere nevnte, kunne vi kontrollert matvareressursene til en stor del av verden.

Åslaug Haga (Sp) [12:50:51]: Jeg vil til slutt bare takke for debatten og konstatere at det er bra at vi får ei nordområdemelding. Den kommer lovlig seint, men jeg syns at den diskusjonen vi har hatt her nå, viser at det er behov nettopp for å få ei melding som tar et helhetlig grep.

Noe av det som er spennende og utfordrende i forhold til nordområdepolitikken, og noe av det som gjør nordområdepolitikken spesiell, er jo nettopp at man har denne koblinga av det nasjonale og det internasjonale. Og jeg må si at jeg blir litt bekymra over hvilken tilnærming Regjeringa kommer til å ha, hvis man ikke også skal legge vekt på nasjonale forhold. Jeg er urolig for, ut fra det utenriksministeren sier, at vi får ei melding som er for snever, og at det blir utenriksministerens nordområdemelding og ikke Regjeringas melding for nordområdene.

Det vi trenger, er Regjeringas tanker og strategier for nordområdene. Og det gir seg jo sjøl: Nærings- og bosetningspolitikk er sjølsagt viktig i forhold til suverenitetshevdelse. Forsvarspolitikken kan ikke bare ses i et internasjonalt perspektiv. Den må definitivt også ses i et nasjonalt perspektiv. Kystvakta er sjølsagt viktig i forhold til suverenitetshevdelse. Man kan si det samme om miljøområdet. Sjølsagt må vi snakke om den nasjonale miljøpoli-

tikken, kombinert med de spesielle internasjonale utfordringene som knytter seg til håndteringen av miljøspørsmålene i nord. Så jeg håper at vi vil få ei melding som er brei, som skaper koblinga mellom de nasjonale utfordringene og de internasjonale utfordringene som vi har i nordområdene.

Til Haakon Blankenborg er det sjølsagt bare det å si at ja, i dette helhetlige perspektivet må vi både snakke om det bilaterale avtaleverket vi skal ha i området, og om det multilaterale. Dette henger nødvendigvis i hop og skal gjøre det.

Det blir interessant å se meldinga. Jeg skulle gjerne hørt litt mer eksakt fra utenriksministeren om når den kommer, for det gir jo ikke så mye mening å få den helt på tampen av sesjonen. For er det ei melding som vi vil trenge noe tid på å behandle, er det nettopp denne.

Utenriksminister Jan Petersen [12:54:08]: Jeg tror Stortinget kanskje kan vurdere meldingen best når den kommer, men jeg vil bare nevne at det alltid vil være avgrensingsproblemer når man skal skrive en melding, ikke minst når Stortinget har hatt samme sakskomplekset en rekke ganger tidligere.

For å ta et annet eksempel: Jeg legger jo ikke opp til å lage noen ny veiplan, f.eks., i forbindelse med dette, selv om kommunikasjoner internt i Nord-Norge er viktig. Det vil også gjelde andre ting. Så generelt å legge opp til en debatt om distriktspolitikken synes jeg ikke vil være riktig i denne sammenheng, fordi Stortinget har hatt mange anledninger til å gå igjennom dette spørsmålet.

Men at det er viktige sider av dette som også dreier seg om de internasjonale forhold, er helt på det rene. Når Norge f.eks. legger så stor vekt på fiskeriforhandlinger med andre land, er det av hensyn til at kystområdene skal ha et sikkert og godt næringsgrunnlag. Når vi legger så stort vekt på å få strammet antidumpingreglene i WTO-sammenheng, har det den samme begrunnelse. Når studiene i Arktisk Råd viser klimaspørsmålene, er det ikke fordi vi ikke har en klimapolitikk, den vil vi ha i andre sammenhenger, men den illustrerer ytterligere hva vi her står overfor. Så det vil alltid være avgrensninger.

Men jeg vil nok si at denne meldingen må fokusere på det som er de felles utfordringer i området. Som sagt, det er mulig vi snakker forbi hverandre, men jeg vil fastholde at norske områder er norske uansett. Det følger av internasjonal lov og av norsk lovgivning. Jeg tror ikke vi skal blande kortene på det punktet.

Når det gjelder spørsmålet om dimensjonering av Forsvaret, hadde jeg heller ikke tenkt å legge opp til en drøftelse av det. Det har Stortinget hatt mange anledninger til å drøfte. Men jeg vil jo understreke at en av Forsvarets viktige oppgaver nettopp er tilstedeværelse i området. Men som andre talere har vært inne på, spørsmålet er: Hvordan bygger vi allianser? Det er også en viktig side av Forsvarets oppgave når vi har operasjoner i andre deler av verden. Det er nettopp for å bygge inngang og sammenhenger mellom den politikken vi fører i nord, fordi vi trekker inn alliansepartnere og venner, som vi alltid har gjort i dette området.

Jacobsen stilte meg spørsmålet om vi er i inngrep med alle grupper. Til det vil jeg si at det vil jeg inderlig håpe. Vi har i hvert fall lagt ut Orheim-utvalgets utredning på bred høring. Vi har fått en rekke innspill. Det siste var landsdelsutvalgets såkalte skyggemelding, som har verdifulle momenter med. Jeg tror vi kan si at vi nå nettopp har hatt en ganske omfattende offentlig debatt. Da blir utfordringen nå å lande den offentlige debatten i form av en melding, og det skal vi altså gjøre.

Presidenten: Da er interpellasjonsdebatten over.

S a k n r . 7

Innstilling fra finanskomiteen om forslag fra stortingsrepresentant Jan Simonsen om å tilpasse norske importkvoter av øl, vin og brennevin til EUs kvotesystem (Innst. S. nr. 101 (2004-2005), jf. Dokument nr. 8:24 (2004-2005))

Jan Simonsen (uav) [12:58:19]: Som det framgår av finansministerens brev til finanskomiteen, kan en person som bor i Danmark, reise til Tyskland, kjøpe opptil 10 liter sprit, 90 liter vin og 110 liter øl på et billig supermarked, og så kjøre varene tilbake til Danmark uten å måtte betale ekstra avgift. En svenske kan ta ferjen over til Polen og gjøre nøyaktig det samme til en enda billigere pris.

Vi nordmenn kan ikke gjøre det samme. Tar vi med oss mer enn én flaske sprit og én flaske vin, må vi betale en avgift som gjør at det nesten ikke har noen hensikt i det hele tatt.

Sist jeg var i Tsjekkia, fikk jeg en flaske hjemmelagd Slivovic av en gammel bonde. Det ville vært direkte uhøflig ikke å ta den med til Norge. Men da kunne jeg kanskje ikke kjøpe den ene flasken cognac til kameraten min som jeg pleier å gjøre når jeg er ute og reiser.

Jeg har mange ganger gått og kikket i vinduene i enkelte hovedsteder i Øst-Europa og sett flotte suvenirer som jeg har hatt lyst til å gå inn i butikken og ta med hjem. Men så har de inneholdt vodka, whisky, cognac eller noe slikt, og så har jeg ikke kunnet kjøpe denne flasken eller denne suveniren fordi jeg allerede har kjøpt en flaske cognac. I så fall måtte jeg ha helt ut innholdet, og det er jo noe man ikke gjør.

Hvorfor nevner jeg disse relativt bagatellmessige eksemplene? Jo, fordi de norske reglene, de norske kvotene, er så ekstremt smålige at de må være lagd bare for å irritere norske forbrukere. De kan ikke ha noen annen hensikt. Det er meningsløst at norske forbrukere ikke skal kunne ha de samme fordelene som de millioner av forbrukere som bor i EU-land, så lenge vi selv kan styre regelverket. Vi kan ikke tvinges til å innføre lignende kvoteordninger som man har innenfor EU. EUs regler har ingen juridisk betydning for Norge på dette området så lenge vi ikke er medlem – greit nok. Men vi kan heller ikke tvinges til å ha andre regler. Vi bestemmer selv hvor mange varer som kan tas med fra et EU-land og inn i Norge uten at det er nødvendig å betale de særnorske avgiftene.

Finansministeren argumenterer med at en økning av innførselskvotene vil gi en kraftig reduksjon i innenlands omsetning av varene og føre til provenytnap. Det er en rent proteksjonistisk argumentasjon. Her er det hensynet til næringsdrivende som ønsker å selge norsk øl, og staten, som selger sprit og vin, som skal ivaretas på bekostning av forbrukerne og deres mulighet til eksempelvis å skaffe seg billig og godt tysk øl.

Det er en oppsiktsvekkende argumentasjon fra partier som Høyre og Arbeiderpartiet, som arbeider for å få Norge med som fullverdig medlem av en frihandelsorganisasjon som EU, når de sier at dette er regler som man vil måtte godta hvis Norge blir medlem, og så at det er et uheldig regelverk. Dermed legger man argumentasjonen klar for EU-motstanderne. Nå behøver ikke de juble for mye, for jeg kjenner det norske folk så godt at jeg vet at manglende kvoter ville være et godt argument for å stemme ja til EU i en folkeavstemning.

Frihandel er en del av den globale markedsøkonomien. Det er derfor også temmelig oppsiktsvekkende at et parti som Fremskrittspartiet både godtar gammeldags proteksjonisme og ønsker å redusere friheten til norske forbrukere. Nå kan det selvfølgelig finnes mange unnskyldninger av typen forslaget er for uklart, det er for dårlig formulert, det er for dårlig skrevet, det går for langt, men det holder ikke. Så lenge det foreligger et Dokument nr. 8-forslag som omhandler importkvoter for alkohol til behandling i en stortingskomite, kan selvfølgelig Fremskrittspartiet og andre partier benytte anledningen til å fremme egne, mer moderate, bedre formulerte, klarere og mer teknisk riktige forslag hvis de måtte ønske det. Men Fremskrittspartiet velger å foreslå ingenting, i motsetning til hva de gjorde i november 2001, da de hadde et forslag som var tilnærmet identisk med mitt, i alle fall i den endrede formen, hvor det er klart at det bare er snakk om importkvotene fra EU-land. Den gang ønsket Fremskrittspartiet å tilpasse det norske regelverket til regelverket innenfor EU, men nå har altså partiet snudd. Så kan man selvfølgelig si: Det er ikke noe oppsiktsvekkende, for det gjør jo Fremskrittspartiet daglig. De snur i politiske spørsmål.

Så argumenteres det alltid med at verden har forandret seg, og da må Fremskrittspartiet følge med i utviklingen og forandre sin politikk. Ja, det har skjedd en utvikling innenfor EU. Det er riktig. Men hva har den utviklingen gått ut på? Den har gått ut på at det er kommet flere medlemsland. Disse medlemslandene produserer billigere vin og billigere øl, og de har et større varespekter, ikke minst i Tsjekkia. Det betyr faktisk at endringene har ført til at dette forslaget i dag ville gi norske forbrukere vesentlig større fordeler enn det de ville fått for noen få år siden, da Fremskrittspartiet la fram sitt forslag. Likevel har altså Fremskrittspartiet endret sin politikk. Det er ingen partier som er representert på Stortinget som ønsker noen som helst endringer i de norske kvoteordningene. Det må være konklusjonen, ettersom ingen partier har benyttet denne anledningen til å fremme noe som helst forslag, og det er den konklusjonen vi må bringe videre til velgerne i det kommende valget.

Jeg vil ta opp det forslaget som er omdelt på representantenes plasser i salen, og som er litt forandret i forhold til forslaget i Dokument nr. 8:24.

Presidenten: Representanten Jan Simonsen har tatt opp det forslaget han refererte til.

Björg Tørresdal (KrF) [13:04:31] (ordfører for saken): Som sakens ordfører finner jeg det for ordens skyld nødvendig å gjøre oppmerksom på at en samlet finanskomite har bestemt seg for å avvise denne saken fordi et materielt sett tilsvarende forslag har vært behandlet i komiteen innenfor denne perioden. Derfor avvises dette forslaget av en samlet komite.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7. (Votering, se side 1551)

J ø r g e n K o s m o gjeninntok her presidentplassen.

Etter at det var ringt til votering i 5 minutter, uttalte **presidenten:** Da er vi er klare til å gå til votering over sakene som er oppført på dagens kart.

Som tidligere vedtatt vil utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse i sak nr. 1 bli lagt ut for behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Under debatten er det satt fram to forslag. Det er:

- forslag nr. 1, fra Bjørn Jacobsen på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet
- forslag nr. 2, fra Åslaug Haga på vegne av Senterpartiet

Forslag nr. 2, fra Senterpartiet, tas opp til votering.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen om å opprette et rådgivende organ tilknyttet Statsministerens kontor med representanter fra de politiske partiene, fagorganisasjonene og interesseorganisasjonene for å sikre tilgang på informasjon, korreksjon og muligheten til å skape debatt rundt WTO-spørsmål.»

Votering:

Forslaget fra Senterpartiet ble mot 7 stemmer ikke bifalt.

Presidenten: Forslaget fra Bjørn Jacobsen på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet lyder:

«Stortinget ber Regjeringen om å:

1. Ta initiativ for å endre WTOs arbeidsform i en mer åpen og demokratisk retning. Det må bygges allianser med andre land for å sikre at en slik demokrati-reform av WTO kan få tilstrekkelig støtte i verden.

2. Orienter Stortinget om hvordan Regjeringen vil sikre at prosessen i Norge knyttet til de videre WTO-forhandlingene blir mer åpne og demokratiske.
3. Sikre at Stortinget involveres mer i forkant av WTO-møtene. Det bør være åpne debatter i Stortinget før viktige WTO-møter.
4. Sikre at det er aktive representanter fra Stortinget til stede ved viktige WTO-møter. En bred parlamentarisk delegasjon er viktig for å sikre at ulike syn, også mindretallets, blir representert. (For eksempel stilte japanerne med en bred parlamentarisk delegasjon i Genève.)
5. Sikre at den norske offisielle delegasjonen til WTO-møter er bredt sammensatt og at alle berørte parter inviteres til å delta i delegasjonen.
6. Sikre at ambassaden får ansvar for å orientere NGO'ene underveis i forhandlingene dersom det er WTO-møter på lavere nivå uten offisiell norsk delegasjon.»

Det voteres alternativt mellom dette forslaget og innstillingen fra komiteen.

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 8:11 (2004-2005) – forslag fra stortingsrepresentant Åslaug Haga om å ta initiativ for å sikre at prosessene knyttet til WTO-forhandlingene blir mer åpne og demokratiske – vedlegges protokollen.

Votering:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet bifaltes innstillingen med 84 mot 21 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 13.13.08)

Votering i sak nr. 3

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 19 (2004-2005) – årsrapport fra Stortingets delegasjon til Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europas parlamentarikerforsamling (OSSE PA) for 2003 – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 4

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 20 (2004-2005) – årsrapport fra Stortingets delegasjon til NATO-parlamentarikerforsamlingen for 2003 – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 5

Komiteen hadde innstillet:

Stortinget gir samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Libanon og en tilknyttet landbruksavtale mellom Libanon og Norge, begge av 24. juni 2004.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Presidenten: I sak nr. 6 foreligger det ikke noe voteringstema.

Votering i sak nr. 7

Presidenten: Under debatten har representanten Jan Simonsen satt fram et forslag som er omdelt i salen. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen fremme nødvendige forslag, eventuelt foreta nødvendige regelendringer, slik at det fra EU-land og til Norge uten å betale norsk alkoholavgift kan innføres den samme mengden alkoholholdige drikkevarer, som det er tillatt å innføre fra et EU-land til et annet uten å måtte betale avgift til innførselslandet.»

Fremskrittspartiet har varslet de støtter forslaget.

Det vil bli votert alternativt mellom dette forslaget og innstillingen fra komiteen.

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 8:24 (2004-2005) – forslag fra stortingsrepresentant Jan Simonsen om å tilpasse norske importkvoter av øl, vin og brennevin til EUs kvotesystem – avvises.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra representanten Jan Simonsen bifaltes innstillingen med 88 mot 16 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 13.14.32)

S a k n r . 8

Referat

1. (122) Samtykke til godkjenning av avtale av 4. juni 2004 om endring av protokoll 4, kapittel XIII til avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et Overvåkningsorgan og en Domstol (ODA) av 2. mai 1992 (St.prp. nr. 38 (2004-2005))
2. (123) Samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 79/2004 av 8. juni 2004 om innlemmelse i EØS-avtalen av artikkel 13 og 22 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004 av 20. januar 2004 om tilsyn med foretakssammenslutninger (fusjonsforordningen) (St.prp. nr. 39 (2004-2005))

Enst.: Nr. 1 og 2 sendes familie-, kultur- og administrasjonskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenrikskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.

3. (124) Forslag fra stortingsrepresentant Jan Simonsen om strengere straffereaksjoner (Dokument nr. 8:46 (2004-2005))
Enst.: Sendes justiskomiteen.
4. (125) Forslag fra stortingsrepresentant Jan Simonsen om å innføre et konfesjonsbundet kristendomsfag i grunnskolen (Dokument nr. 8:45 (2004-2005))
Enst.: Sendes kirke-, utdannings- og forskningskomiteen.
5. (126) Forslag fra stortingsrepresentantene Øystein Hedstrøm, Ulf Erik Knudsen og Lodve Solholm om å innføre en bredbåndsdefinisjon i Norge (Dokument nr. 8:47 (2004-2005))
Enst.: Sendes næringskomiteen.
6. (127) Forslag fra stortingsrepresentant Jan Simonsen om å tillate salg av vin og sterkøl i butikker i hele butikkens åpningstider (Dokument nr. 8:44 (2004-2005))
Enst.: Sendes sosialkomiteen.

Møtet hevet kl. 13.15.